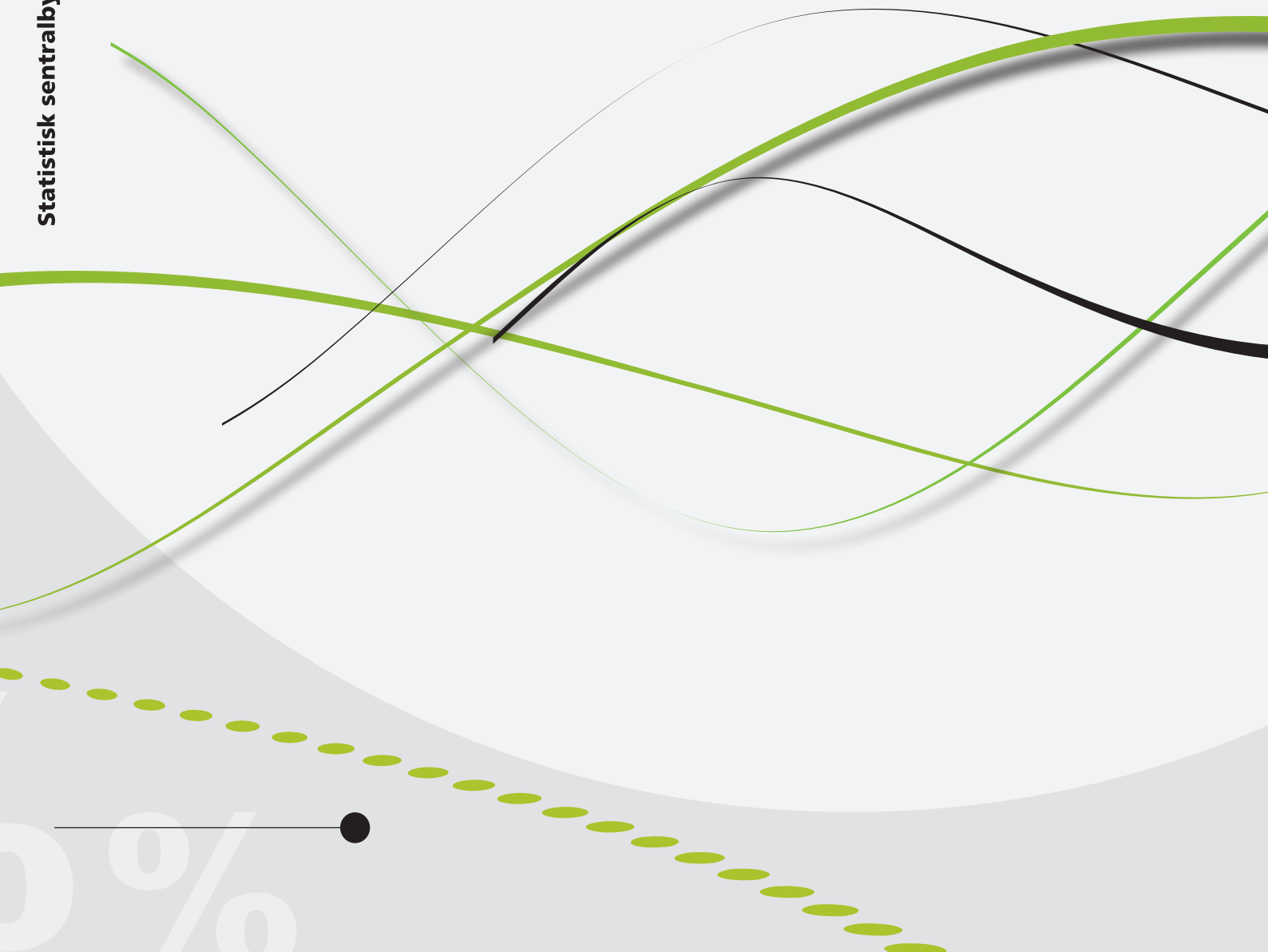

Odd Frank Vaage

Kulturbruk ute og hjemme

Noen resultater fra kultur- og mediebruksundersøkelsen 2016 sammenlignet med tidligere år

Odd Frank Vaage

Kulturbruk ute og hjemme

Noen resultater fra kultur- og mediebruksundersøkelsen 2016 sammenlignet med tidligere år

I serien Rapporter publiseres analyser og kommenterte statistiske resultater fra ulike undersøkelser. Undersøkelser inkluderer både utvalgsundersøkelser, tellinger og registerbaserte undersøkelser.

© Statistisk sentralbyrå
Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen
skal Statistisk sentralbyrå oppgis som kilde.

Publisert 13. mars 2018

ISBN 978-82-537- 9710-6 (trykt)
ISBN 978-82-537- 9711-3 (elektronisk)
ISSN 0806-2056

Standardtegn i tabeller	Symbol
Tall kan ikke forekomme	.
Oppgave mangler	..
Oppgave mangler foreløpig	...
Tall kan ikke offentliggjøres	:
Null	-
Mindre enn 0,5 av den brukte enheten	0
Mindre enn 0,05 av den brukte enheten	0,0
Foreløpig tall	*
Brudd i den loddrette serien	—
Brudd i den vannrette serien	
Desimaltegn	,

Forord

«Norsk kulturbarometer 2016» og «Norsk mediebarometer 2016» som Statistisk sentralbyrå (SSB) har publisert, gir en oversikt over hovedtrekkene ved kultur- og mediebruken i Norge i 2016. I denne rapporten, som vi har kalt «Kulturbruk ute og hjemme», gjengis en del resultater som ikke var med i disse standardpublikasjonene. Det er altså lagt vekt på å få fram resultater som ikke er offentliggjort på annen måte tidligere, men som er viktige supplement for å få et vidt overblikk over kulturbruken i Norge.

SSB har internettsider hvor denne publikasjonen finnes. Noen årgangstall som ikke er tatt med i de trykte publikasjonene, finnes i statistikkbanken. SSBs internettside er <http://www.ssb.no>. Tall for mediebruk i 2017 vil for øvrig bli publisert våren 2018.

Arbeidet med publikasjonen er finansiert av Kulturdepartementet. Seniorrådgiver Odd Frank Vaage har utarbeidet publikasjonen.

Statistisk sentralbyrå, 26. februar 2018

Torstein Bye

Sammendrag

Formålet med denne publikasjonen er å gi en oversikt over utviklingen i kulturbruken i Norge fra begynnelsen av 1990-tallet og fram til våre dager, slik den har blitt dokumentert gjennom Statistisk sentralbyrås kultur- og mediebruksundersøkelser. Publikasjonen følger opp deler av SA 147: "Kulturvaner 1991-2015" (Vaage 2016). Det er lagt mest vekt på å få fram utviklingen i bruken av den kulturen vi finner utenfor hjemmet, slik som scenekunst, konserter og kino, men det er også lagt vekt på å beskrive bruken av kulturformer vi mottar gjennom Internett.

Fra 1991 til 2016 har gjennomsnittsalderen for dem som har benyttet kulturtilbud økt fra 39,1 år til 41,7 år. Høyest gjennomsnittsalder har besøkende på opera/operetteforstillinger, med 50,0 år i 2016. Lavest gjennomsnittsalder har kinoforestillinger, med 37,3 år. Alderen har økt betydelig for begge tilbud de seinere åra. I alle aldersgrupper er det de med høy utdanning som i størst grad bruker kulturtilbudene.

Det er krim/action, komedier og barne-/familiefilmer vi helst ser når vi går på kino. Det samme gjelder filmer vi ser på DVD. Filmer fra USA dominerer, men besøk på norske filmer øker. Det er stadig flere som ser filmer, TV og videoklipp via Internett. Særlig gjelder det unge og yngre voksne. Youtube og andre nettsteder med videoklipp som spesialer er særlig populært. Når vi lytter til musikk i hjemmet er det helst pop og rock vi hører på. Det gjelder både når vi hører på plater/CD-er/lydfiler og når vi hører på radio. Dette gjelder alle aldersgrupper. De eldre hører også i stor grad på jazz og underholdningsmusikk.

Færre kan spille et instrument nå enn tidligere. Dette gjelder særlig barn og unge. Det er piano og gitar som er de mest vanlige instrumentene folk spiller på. Disse har holdt seg på omtrent samme popularitetsnivå de siste 22 åra. Det er særlig kvinner som er med i kor eller sanggrupper, mens menn er de som i størst grad er med i grupper som spiller rock eller pop. 6 prosent av befolkningen har vansker med å besøke kulturarrangement på grunn av varige helseproblemer. 5 prosent har vansker med å delta aktivt i kulturarrangementer. 44 prosent av dem som har vært på teater, musikal eller revy har sett forestillingen i et teater, 26 prosent var i et kulturhus og 10 prosent så den i en gymsal eller andre steder på en skole.

Lesing av bøker på fritiden har holdt seg på et høyt nivå. Det er mest lesing blant høyt utdannede og kvinner. Vi foretrekker helst utenlandske forfattere, men kvinner er de som leser mest norske forfattere. Jo Nesbø og Anne Karin Elstad er mest lest blant norske forfattere de siste 20 åra. I de seinere åra har stadig færre lånt bøker på folkebibliotek. Det er likevel bøker flest låner, med en andel på 30 prosent av befolkningen i 2016. 3 prosent lånte e-bøker i samme periode, mens 10 prosent lånte CD, film eller lydbok. Mer enn halvparten av dem som er tilskuere på idrettsarrangement ser på fotball. Dette har holdt seg nokså stabilt i 25 år.

Andelen som leser papiravis en gjennomsnittsdag har sunket fra 2007 til 2016, mens nettavislesingen har økt. Papirbøkene har derimot holdt stand i forhold til e-bøkene. Mens 25 prosent leste en papirbok per dag i 2016, var andelen 2 prosent for e-bøker. Både når det gjelder lyd- og video/filmmedier har de digitale tilbudene i stadig større grad tatt over for de tradisjonelle tilbudene. Medietilbud som fjernsyn og ukeblader har i tråd med dette fått synkende interesse. Det er også en viss nedgang i interessen for å høre på radio og å lese aviser. Derimot er det ikke noe tegn på at interessen for boklesing synker. Når vi er på tur til utlandet, benytter vi mest kulturtilbud som museer, utstillinger osv. Vi går i mindre grad på konserter og sceneforestillinger som teater, musikal og opera.

Abstract

The purpose of this publication is to provide an overview of the development in cultural activity in Norway from the beginning of the 1990s to the present day, as shown in Statistics Norway's culture and media use surveys. The publication is a follow up of parts of the SA 147: (Kulturvaner 1991-2015) (Vaage 2016). Emphasis is placed on showing the development of cultural activities outside the home, such as dramatic art and concerts, but there is also a degree of focus on the forms of cultural activity we take part in via the Internet.

Since 1991, the average age of users of cultural activities has increased, and in 2016 the highest average age of visitors to the opera was 50.0 years. The lowest average age was among cinema goers, at 37.3 years. Education has a strong correlation with cultural activity.

Crime/action, comedies and films for children/families are the most popular types of films we see at the cinema and at home on DVD. The films we watch are most often from the USA, but interest in watching Norwegian films is increasing. An increasing part of the population watches films, TV programmes and video clips on the Internet, especially young people. Websites like Youtube are very popular. When we listen to music at home, we mostly listen to pop and rock on records/CDs/audio files and on the radio.

Fewer children can play an instrument than before. The piano and guitar are the most commonly played instruments. Women are more often members of choirs and singing groups than men, while more men are members of groups playing rock or pop music. Forty-four per cent of those who have been to a theatre performance, musical or a revue performance during the course of a year saw the performance in a theatre building, 26 per cent at a cultural centre and 10 per cent at a school.

In contrast to newspaper reading, listening to traditional radio and reading printed books are still much more common than the online equivalents. While 25 per cent read paper books on an average day in 2016, the corresponding figure for e-books was 2 per cent. Digital versions of audio and video/film media is to an increasing extent taking the place of the traditional versions.

Those with a higher education and women are the most avid book readers. Foreign authors are the most popular, but literature by Norwegian authors is most commonly read by women. Jo Nesbø and Anne Karin Elstad are the most read Norwegian authors in the last 20 years. The number borrowing books from public libraries has fallen in recent years, and in 2016 was 30 per cent. Three per cent borrowed e-books in the same period, while 10 per cent borrowed a CD, film or audio book. Six per cent have difficulties visiting cultural arrangements due to long-term health problems. This particularly applies to persons aged 67-79 years.

The interest in media such as TV and weekly publications has declined. There has also been a decline in listening to the radio and reading newspapers. The interest in reading books has, however, remained the same. When visiting other countries, we mostly go to museums and exhibitions, and go to see concerts and stage performances like musicals and opera to a lesser extent.

Innhold

Forord	3
Sammendrag	4
Abstract	5
1. Datagrunnlag og begreper	7
1.1. Datagrunnlag.....	7
1.2. Om undersøkelsene.....	8
1.3. Viktige begreper som er brukt i publikasjonen	11
2. Kulturbrukernes sosiale bakgrunn	12
3. Kulturbruk på tur til utlandet	16
4. Helse har betydning for kulturbruk	18
5. Film på kino, video og på nett	20
6. Hvor ser vi teaterforestillinger?	26
7. Musikk vi hører på plate, lydfil og i radio	28
8. Hva låner vi på folkebiblioteket?	30
9. Idrettsarrangement av ulike slag	33
10. Egenaktivitet på kulturområdet	36
11. Interessen for å bruke ulike massemedier	46
12. Hvilke bøker leser vi?	48
13. Medier i gammel og ny drakt	54
Referanser	57
Tabellregister	58

1. Datagrunnlag og begreper

1.1. Datagrunnlag

Statistisk sentralbyrå (SSB) har siden 1991 gjennomført omfattende undersøkelser om nordmenns kultur- og mediebruk, delvis finansiert av Kulturdepartementet og Norsk kulturråd, delvis av Medietilsynet og Telenor. Hovedtallene fra de enkelte undersøkelsene er allerede offentliggjort gjennom tabell- og figuroversikter i SSBs serier Rapporter og Statistiske analyser og i statistikkbanken. Målet med disse rapportene har vært å gi et raskt og generelt overblikk over hovedresultatene i undersøkelsene, uten å gå dypere inn i materialet. SSB gir for øvrig også ut publikasjoner der tilgjengelig statistikk på kulturområdet er samlet. Disse publikasjonene er hovedsakelig basert på tall fra SSB, fra andre offentlige organisasjoner og fra interesseorganisasjoner. Den siste utgaven er «Kulturstatistikk 2016».

I denne publikasjonen har målet vært å få fram mer av datamaterialet fra 2016-undersøkelsen. Den gir oss et bedre bilde av hvem som er kulturbrukere og hvem som ikke er det. Vi kan også gå inn i mer spesifikke forhold og se på hvilke faktorer som påvirker bruken av kulturtilbud og medier. Hvilke typer kulturbruk er f.eks. konsentrert om de større byene og i hvilken grad samler kulturbruk hele befolkningen? Går det an å snakke om at visse grupper i samfunnet har større glede av kulturmidlene enn andre?

Målet har å gi en oppdatering av hvordan situasjonen er i dag. Rapporten er bygget videre på en del av innholdet i SA 147: "Kulturvaner 1991-2015" (Vaage 2016). I denne rapporten blir det for en stor del benyttet tall fra kultur- og medieundersøkelsen 2016, som er de siste tilgjengelige resultatene for nordmenns bruk av kultur og medier.

Rapporten er lagt opp med 12 temaer, som gir innblikk i mediebrukernes sosial bakgrunn, kulturbesøk i utlandet, kulturbruk og helse, hvor ser vi film, teater og hører musikk, hva låner vi på folkebiblioteket og hva slags idrettsarrangement går vi på. Vi ser også på folks egenaktivitet innenfor kulturfeltet, interessen for medietilbud, hva slags bøker vi leser og forholdet mellom bruk av analoge og digitale medier.

Kultur- og mediebruksundersøkelsene i korte trekk

Kultur- og mediebruksundersøkelsene som datamaterialet til denne publikasjonen er hentet fra, er intervjuundersøkelser gjennomført blant et landsomfattende utvalg i alderen 9 til 79 år. Tallene i denne rapporten er i første rekke hentet fra undersøkelsen i 2016, men også fra de andre sammenlignbare undersøkelsene fra 1991 og framover.

I hver av undersøkelsene har omtrent 2 000 personer deltatt. Intervjuene er fordelt på alle ukedager og på fire perioder av året; mars, juni, september og desember. Hoveddelen av intervjuene er gjennomført i løpet av de tre første ukene i hver av disse månedene. Svarene om mediebruk i undersøkelsene gir dermed et bilde av daglig mediebruk i gjennomsnitt over ulike deler av året.

Mål for kulturbruk:

Spørsmålene om bruk av kulturtilbud gjelder de 12 siste måneder. For hvert kulturtilbud intervjuobjektene har besøkt innenfor dette tidsrommet blir det i tillegg spurt om antall besøk, hvor lenge det var siden siste besøk og hva slags forestilling, utstilling eller arrangement dette dreide seg om.

Mål for mediebruk:

Spørsmålene om mediebruk gjelder dagen før intervjuet fant sted. For hvert massemedium intervjuobjektene hadde benyttet denne dagen, blir det stilt oppfølgingsspørsmål om hvor lang tid som ble brukt på mediet og nærmere hva slags bok som ble lest denne dagen, hvilke fjernsynskanaler som ble sett på, osv.

1.2. Om undersøkelser

Utvalg og frafall i levekårsundersøkelser

Flere årganger av kultur- og mediebruksundersøkelser er brukt i denne publikasjonen. Derfor blir det også flere utvalg, med ulike utvalgsstørrelser og ulike svarprosent. I tabell 1.1 gjengis utvalgene fra 1991 og framover, med brutto utvalgsstørrelse, frafallsprosent og netto utvalgsstørrelse.

Tabell 1.1. Brutto utvalgsstørrelse, svarprosent og nettoutvalgsstørrelse i Kultur- og mediebruksundersøkelser 1991-2016 og Mediebruksundersøkelsen 2015

	Alder	Brutto utvalgsstørrelse	Svarprosent	Netto utvalgsstørrelse
1991	9-79 år	2 598	77,0	2 001
1994	9-79 år	2 679	74,7	2 001
1997	9-79 år	3 044	72,1	2 196
2000	9-79 år	3 120	70,1	2 186
2004	9-79 år	2 840	70,4	1 998
2008	9-79 år	3 472	56,9	1 975
2012	9-79 år	3 376	59,1	1 996
2015	9-79 år	2 989	62,6	1 870
2016	9-79 år	3 685	52,9	1 948

Statistisk usikkerhet og feilmarginer ved utvalgsundersøkelser

Gjennom utvalgsundersøkelser kan vi anslå forekomsten av ulike fenomener i en stor gruppe (populasjonen) ved å måle forekomsten bare i et mindre utvalg som er trukket fra populasjonen. Det gir store besparelser sammenlignet med om vi skulle gjennomført målingen i hele populasjonen, men samtidig får vi en viss usikkerhet i anslagene. Denne usikkerheten kan vi beregne når vi kjenner sannsynligheten for at hver enkelt enhet i populasjonen skal bli trukket til utvalget. Metoden som brukes til å beregne et anslag (estimatet), kalles en estimator. Det er to aspekter ved en estimator som er viktige. For det første bør estimatoren gi omtrent korrekt verdi ved gjentatte forsøk. Det vil si at den "treffer målet" i den forstand at ved gjentatt trekking av utvalg, vil gjennomsnittsverdien av estimatene være sentret rundt den sanne populasjonsverdien; estimatoren er *forventningsrett*. I tillegg trenger vi et mål på hvor stor variasjon rundt populasjonsverdien estimatene har ved gjentatt trekking av utvalg. Det er denne variasjonen som er den statistiske usikkerheten til estimatet, og det vanlige målet er *standardfeilen*, *SE* (fra det engelske begrepet "standard error"), til estimatet. *SE* er definert som det estimerte standardavviket til estimatoren. *SE* forteller dermed hvor mye et anslag i gjennomsnitt vil avvike fra den sanne verdien.

Som en illustrasjon: La oss si vi ønsker å estimere prosentandelen kvinner, P_0 , i en befolkning (populasjon) med størrelse N . Anta utvalget av størrelse n er trukket tilfeldig, det vil si at alle enheter har samme sannsynlighet n/N for å bli med i utvalget. La P være prosentandelen kvinner i utvalget. Da er P en forventningsrett estimator for P_0 og standardfeilen er gitt ved:

$$SE(P) = \sqrt{\frac{P(100 - P)}{n} \cdot \left(1 - \frac{n}{N}\right)}$$

Estimeringsfeilen vi begår er forskjellen mellom P og P_0 . Denne er selvfølgelig ukjent, men vi kan gi et anslag, *feilmarginen*, på hvor stor den med en gitt sannsynlighet kan være. Feilmarginen er definert som $2 \cdot SE$. Intervallet

$$(P - 2 \cdot SE, P + 2 \cdot SE)$$

er et 95 prosent konfidensintervall. Det betyr at sannsynligheten for at intervallet dekker den sanne verdien P_0 er 0,95 (95 prosent). Eller sagt på en annen måte, ved gjentatte utvalg så vil 95 prosent av intervallene dekke den sanne verdien P_0 . Vi

sier da et det er 95 prosent *sikkerhet* for at det *beregnete* intervallet dekker den sanne verdien. For utledning av disse formlene og tilsvarende resultater for andre typer variable og for mer kompliserte utvalgsplaner som stratifiserte utvalg og flertrinnsutvalg viser vi til Bjørnstad (2000).

I faktaboksen oppsummeres begrepsdefinisjoner og formler for estimering av prosenttall i en populasjon.

Statistisk usikkerhet for estimering av prosentandel av et kjennetegn ved enkelt tilfeldig utvalg

N antall enheter i populasjonen
 n antall enheter i utvalget, trukket enkelt tilfeldig
 P₀ prosentandel i populasjonen med kjennetegn a
 x antall enheter i utvalget med kjennetegn a
 P prosentandel i utvalget med kjennetegn a, $P = 100 \cdot (x/n)$
 100 – P prosentandel i utvalget som ikke har kjennetegn a

$$\text{Utvalgsvarians } \text{Var}(P) = \frac{P_0(100 - P_0)}{n} \cdot \left(1 - \frac{n}{N}\right)$$

95 prosent konfidensintervall for P₀: $P \pm 2 \cdot SE$

$$\text{Standardfeil: } SE = \sqrt{\frac{P(100 - P)}{n} \cdot \left(1 - \frac{n}{N}\right)}$$

Feilmargin = 2 · SE

I de fleste utvalgsundersøkelsene i SSB utgjør utvalget en svært liten del av populasjonen. Undersøkelsene tar sikte på å dekke store populasjoner, som for eksempel den norske befolkningen i sin helhet, alle arbeidstagere, alle norske bedrifter osv. Utvalgene som skal dekke disse populasjonene er små i forhold til populasjonsstørrelsene. Det betyr at utvalgsandelen n/N er neglisjerbar i formelen for *SE*, og vi kan benytte formelen

$$SE = \sqrt{\frac{P(100 - P)}{n}}$$

Vi legger merke til at konfidensintervallets størrelse er avhengig av størrelsen på utvalget, men ikke av populasjonen. Standardfeilen blir mindre dess flere som er med i utvalget, og sammenhengen mellom størrelsen på standardfeilen og n er ikke lineær. For å få standardfeilen halvert, med samme verdi av P , så må utvalgsstørrelsen firedobles.

Vi ser at standardfeilen er størst når utvalgsresultatet er 50 prosent, og avtar symmetrisk etter hvert som prosentandelen nærmer seg 0 og 100.

I stedet for å foreta beregninger for hvert enkelt resultat, kan tabell 1 benyttes. Den viser standardfeil for observerte prosentandeler etter utvalgets størrelse, trukket enkelt tilfeldig.

Tabell 1.2. Standardfeil i prosentpoeng for observerte prosentandeler ved ulike utvalgsstørrelser, for enkelt tilfeldig utvalg

n: \ P:	5/95	10/90	15/85	20/80	25/75	30/70	35/65	40/60	45/55	50/50
25	4,4	6,0	7,1	8,0	8,7	9,2	9,5	9,8	9,9	10,0
50	3,1	4,2	5,0	5,7	6,1	6,5	6,7	6,9	7,0	7,1
100	2,2	3,0	3,6	4,0	4,3	4,6	4,8	4,9	5,0	5,0
200	1,5	2,1	2,5	2,8	3,1	3,2	3,4	3,5	3,5	3,5
300	1,3	1,7	2,1	2,3	2,5	2,6	2,8	2,8	2,9	2,9
500	1,0	1,3	1,6	1,8	1,9	2,0	2,1	2,2	2,2	2,2
1 000	0,7	0,9	1,1	1,3	1,4	1,4	1,5	1,5	1,6	1,6
1 200	0,6	0,9	1,0	1,2	1,3	1,3	1,4	1,4	1,4	1,4
1 500	0,6	0,8	0,9	1,0	1,1	1,2	1,2	1,3	1,3	1,3
2 000	0,5	0,7	0,8	0,9	1,0	1,0	1,1	1,1	1,1	1,1
2 500	0,4	0,6	0,7	0,8	0,9	0,9	1,0	1,0	1,0	1,0
3 000	0,4	0,5	0,7	0,7	0,8	0,8	0,9	0,9	0,9	0,9

Et utvalgsresultat på 40 prosent fra enkelt tilfeldig utvalg med 1200 enheter har en standardfeil på 1,4 prosentpoeng. Dvs. at feilmarginen er 2,8 prosentpoeng og 95 prosent konfidensintervall er (37,2 - 42,8) prosent. Vi kan anslå med 95 prosent sikkerhet at andelen i populasjonen ligger mellom 37,2 og 42,8 prosent.

Eksempel på bruk av formel og tabell

Vi ønsker å anslå andelen motstandere av norsk EU-medlemskap i Norge. Vi har trukket et enkelt tilfeldig utvalg på 3 000 respondenter (n) fra den stemmeberettigede delen av den norske befolkningen, som i 2009 utgjorde omtrent 3 500 000 personer (N). 1 400 (x) av de spurte oppgir at de er motstandere, de resterende 1 600 er enten tilhengere eller usikre. Andelen motstandere er da $x/n = 1\,400 / 3\,000 = 0,467$, eller 46,7 prosent. Siden $n/N = 0,0009$ så kan vi bruke den forenklete formelen for SE og får konfidensintervallet

$$46,7 \pm 2 \sqrt{\frac{46,7(100 - 46,7)}{3000}} = 46,7 \pm 2(0,91) = 46,7 \pm 1,8.$$

Estimatet for andelen EU-motstandere er altså 46,7 prosent. Feilmarginen for estimatet er 1,8 prosent, mens konfidensintervallet med 95 prosent sikkerhet forteller at andelen ligger mellom 44,9 og 48,5 prosent.

Vi kan også bruke tabell 1. Vi går inn på raden 3 000 og kolonnen 45/55; som er kolonnen som ligger nærmest resultatet. I tabell 1 leser vi at standardfeilen er 0,9. Et 95 prosent konfidensintervall blir da $46,7 \pm 2(0,9) = 46,7 \pm 1,8$, som er det samme som over.

1.3. Viktige begreper som er brukt i publikasjonen

Folkebibliotek: Omfatter folkebibliotek med filial og bokbuss.

Konsert: Omfatter alle former for musikk, slik som klassisk musikk, samtidsmusikk, kirkemusikk, kor, rock, pop, jazz, viser, country & western, folkemusikk, korps og janitsjarmusikk.

Kunstutstilling: Omfatter billedkunstutstilling og utstilling av kunsthåndverk.

Boklesing: Bøker som leses på fritida. Bøker som brukes i forbindelse med arbeid, skole eller annen utdanning regnes ikke med. Høytlesing for barn er heller ikke med i statistikken over boklesing, men tas med som egen aktivitet.

Videomedier: Omfatter videobånd, DVD/Blu-ray, harddiskopptaker, og videofiler, enten lastet ned fra internett, eller strømmet via Internett.

Lydmedier: Omfatter vinylplater, kassetter, CD-er, MP3-spillere, lydfiler lastet fra internett og strømmete Internettfiler.

Internett: Omfatter alt som kan formidles via Internett. I denne rapporten er fokus i første rekke satt på det internettinnholdet som kan knyttes til kulturbruk.

Utdanning (16-79 år): Utdanningsnivå er beregnet på grunnlag av opplysninger om samlet allmennutdanning og yrkesutdanning. Grupperingen bygger på Standard for utdanningsgruppering i offentlig norsk statistikk (Standarder for norsk statistikk nr. 7). Utdanning er beregnet for aldersgruppen 16-79 år. Fra og med 2005 er følgende inndeling brukt: Ungdomsskolenivå: Utdanning med samlet varighet 7-9 år. Videregående skole: Utdanning med samlet varighet 10-12 år. Universitet/høgskole, kort: Utdanning med samlet varighet 13-16 år. Universitet/høgskolenivå, lang: Utdanning med samlet varighet mer enn 16 år.

Tettbygd/spredtbygd: Som tettbygde strøk regnes hussamlinger med minst 200 hjemmehørende personer der husene normalt ikke ligger mer enn 50 meter fra hverandre.

2. Kulturbrukernes sosiale bakgrunn

Undersøkelsene av folks bruk av kulturtilbud har hele tiden vist at det er sammenheng mellom slike aktiviteter og både folks bosted, alder, utdanning og inntekt (Vaage 2017b). Vi skal her se litt nærmere på disse faktorene.

Registertall fra befolkningsstatistikken i SSB viser at gjennomsnittsalderen i befolkningen totalt sett har økt de seinere åra. I 1997 var den 38,1. Den økte til 39,2 i 2012 og videre til 39,9 i 2016. Tabell 2.1 viser den gjennomsnittlige alderen for dem som har deltatt i kulturbruksundersøkelsene fra 1991 til 2016. Alderen har variert noe fra undersøkelse til undersøkelse, men det har vært en økning på omtrent 2 1/2 år over hele perioden. Dette stemmer ganske bra med registertallene. Disse tallene viser at det vil være naturlig at gjennomsnittsalderen for kulturbrukerne bør være noe høyere i siste del av perioden enn i begynnelsen av perioden. Alderen for andelen som har brukt kulturtilbudene i gjennomsnitt viser at den har økt mer enn det gjennomsnittsalderen generelt har økt. Her har det vært en økning på 4,7 år fra 1991 til 2016. Dette viser at de som bruker kulturtilbudene har blitt eldre enn det økningen i gjennomsnittsalderen skulle tilsi.

Lavest gjennomsnittsalder for kinopublikum

Kinopublikummet har lavest gjennomsnittsalder. Fra 1991 til 2000 lå alderen på mellom 31 og 32 år. Deretter har den økt, og var i 2016 på 37,3 år. Det har altså vært en betydelig økning de siste 12 åra. Publikummet på ballett/dans og kulturfestival har nest lavest gjennomsnittsalder, med 37,5 år. Alderen for dem som går på ballett/dans har variert noe fra år til år, men det har vært en betydelig økning de siste fire åra. For kulturfestival har endringene de seinere åra vært små, så det relativt unge publikummet på slike arrangementer har med andre ord holdt seg. Gjennomsnittsalderen både for idrettsarrangement og folkebibliotek har hele tiden holdt seg under 40 år, men det har vært en betydelig økning i løpet av perioden fra 1991 til 2016.

Tabell 2.1. Gjennomsnittlig alder for alle 9-79 år, for kulturbruk totalt og for dem som har brukt ulike kulturtilbud siste 12 måneder. 1991-2016

	1991	1994	1997	2000	2004	2008	2012	2016
Gjennomsnittsalder utvalget	39,1	37,9	39,9	38,6	39,6	40,5	41,2	41,7
Gjennomsnittsalder kulturbruk	36,2	35,2	36,9	36,8	38,4	39,1	40,6	40,9
Kino	31,1	30,9	32,2	31,8	33,5	35,8	35,5	37,3
Idrettsarrangement	34,8	32,9	34,6	34,0	35,4	37,2	38,0	38,7
Konsert	36,2	34,9	36,8	37,4	38,2	38,9	39,7	41,1
Ballett/dans	34,8	32,5	33,5	33,1	36,0	36,6	34,5	37,5
Folkebibliotek	34,3	33,5	36,4	35,0	36,6	38,2	39,9	39,4
Museum	36,9	36,4	37,9	37,0	38,2	39,1	40,2	39,9
Teater/musikal/revy	36,4	35,3	37,7	37,6	39,0	39,9	40,5	41,1
Kunstutstilling	39,3	37,7	39,9	39,1	41,5	42,0	45,0	44,4
Opera/operette	42,7	40,4	41,9	44,0	49,4	46,3	46,9	50,0
Kulturfestival	34,9	36,6	36,7	37,5
Tros- og livssynsmøte	..	37,8	38,5	38,6	39,6	39,9	40,7	42,1

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå

Høyest gjennomsnittsalder for operapublikummet

Opera/operette-publikummet hadde den høyeste gjennomsnittsalderen, med over 40 år i alle undersøkelsene unntatt 2016, hvor den bikker over til 50 år. Dette er et kraftig byks i forhold til fire år tidligere, da gjennomsnittsalderen var 46,9 år. Publikummet på kunstutstilling nådde 40-årsgrensen allerede i 2004 og lå i 2016 på 44,4 år. Publikummet på teater/musikal/revy nådde 40-årsgrensen i 2012 og økte videre i 2016. Fra 1994 til 2016 har de som har besøkt denne typen tilbud økt med 5,8 år. Alderen på dem som går på tros- og livssynsmøter har økt med 4,3 år i samme periode og ligger nå på 42,1 år. Alderen blant dem som går på museum har variert noe i perioden fra 1991 men det har vært en ujevn økning til 2016, da alderen var 40,2 år. De siste fire åra har det vært en liten nedgang igjen. Et spesialtilfelle er konsertpublikummet, som har økt fra 34,9 år i 1994 til 41,1 år i

2016, det vil si en økning på 6,2 år. Totalt gir disse tallene en indikasjon om at de godt voksne i stadig større grad gjør seg gjeldende som brukere av kulturtilbud.

Stor forskjell i kulturbruk etter utdanning også i ulike aldersgrupper

På grunn av utdanningsekspløsjonen i de siste tiåra har yngre personer bedre utdanning enn de som er eldre. At personer med høy utdanning er mer aktive kulturbrukere enn dem med lav utdanning kan derfor henge sammen med at de har lavere alder. Det er nok noe i det. Likevel viser tabell 2.2 at på alle alderstrinn fra 25 år og oppover er andelen kulturbrukere mye større blant dem med høy utdanning enn dem med lav utdanning. Dette gjelder så godt som alle kulturtilbud. For eksempel er det slik at andelen som har vært på opera eller operette siste 12 måneder blant 67-79-åringene var 7 prosent i 2016 blant dem med lavest utdanning, mens den i samme aldersgruppe var 31 prosent blant dem med utdanning utover videregående skole. Og i aldersgruppen 25-44 år hadde 43 prosent blant dem med lavest utdanning vært på konsert siste 12 måneder, mens andelen var 70 prosent blant dem med utdanning utover videregående skole. Det eneste tilbudet der utdanning ikke slår sterkt positivt ut er besøk på tros- og livssynsmøter. Blant unge er det ingen tydelig forskjell etter utdanning og blant de eldre aldersgruppene er det liten forskjell.

Tabell 2.2. Andelen som har brukt ulike kulturtilbud siste 12 måneder, etter utdanning i ulike aldersgrupper. 2016. Prosent

	25-44 år			45-66 år			67-79 år		
	Ungdoms-skole	Videregående skole	Univers./høgskole	Ungdoms-skole	Videregående skole	Univers./høgskole	Ungdoms-skole	Videregående skole	Univers./høgskole
Kino	68	83	84	46	57	76	11	40	61
Idearrangement	47	69	64	39	49	52	15	37	46
Konsert	43	61	70	48	63	72	32	52	64
Ballett/dans	8	8	19	7	9	17	2	7	19
Folkebibliotek	42	38	57	31	29	53	19	40	64
Museum	31	35	56	22	34	52	23	38	54
Teater/musikal/revy	22	44	57	38	49	59	18	47	57
Kunststilling	20	23	40	24	31	56	19	40	63
Opera/operette	4	3	7	4	6	15	7	13	31
Kulturfestival	42	38	34	27	26	34	8	15	24
Tros- og livssynsmøte	32	31	31	29	38	39	33	35	49
Antall svar	54	156	292	73	251	233	47	136	65

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsen 2016, Statistisk sentralbyrå

Bruk av kulturtilbudene øker med økt inntekt

I tabell 2.3 er husholdningsinntekten i undersøkelsene i 1991, 1997, 2008, 2012 og 2016 delt opp i kvartiler. Kvartiler betyr her at de som er med i undersøkelsen er plassert i en av fire ganske like store grupper, fra de 25 prosent med lavest husholdningsinntekt og oppover, til gruppen med de 25 prosent som har høyest husholdningsinntekt. Dette gjør det mulig å sammenligne inntektsgrupper over tid, da man ikke behøver å ta hensyn til den nominelle pengeverdien.

Tabellen viser at det nokså systematisk er slik at andelen som har vært på de ulike kulturtilbudene øker når man ser fra laveste kvartil til høyeste kvartil. Dette uttrykker at andelen kulturbrukere er høyere jo større husholdningsinntekten er. Dette ser ut til å gjelde for alle de fem årgangene, det vil si at det ikke har skjedd så mye når det gjelder fordelingen i kulturbruk mellom de med lav og høy husholdningsinntekt i 25-årsperioden fra 1991 til 2016.

Tabell 2.3. Andelen som har brukt ulike kulturtilbud siste 12 måneder, etter husholdningsinntekt delt opp i kvartiler. 1991, 1997, 2004, 2012 og 2016. Prosent

	1. kvartil (Lavest 25 prosent)					2. kvartil (Nest lavest 25 prosent)					3. kvartil (Nest høyest 25 prosent)					4. kvartil (Høyest 25 prosent)				
	1991	1997	2004	2012	2016	1991	1997	2004	2012	2016	1991	1997	2004	2012	2016	1991	1997	2004	2012	2016
Kino	44	47	56	61	65	51	55	65	59	70	66	63	71	73	78	74	75	80	77	83
Idrettsarrangement	45	40	42	45	43	57	59	54	51	61	63	60	64	63	63	68	63	66	67	63
Konsert	39	53	57	60	57	47	50	57	59	65	49	57	64	60	69	58	69	70	68	66
Ballett/dans	6	6	8	10	13	5	6	12	11	10	7	8	11	16	16	13	13	17	20	17
Folkebibliotek	46	48	52	49	44	47	53	55	51	46	49	53	49	51	51	53	56	57	52	45
Museum	36	37	34	38	41	39	43	44	36	47	41	44	42	44	43	51	52	49	53	53
Teater/musikal/revy	31	37	37	39	43	42	36	47	43	52	49	43	54	47	56	61	59	58	59	61
Kunstutstilling	28	34	36	35	35	37	40	43	38	33	45	43	41	38	36	55	55	50	47	46
Opera/operette	4	4	4	6	8	5	3	6	7	8	5	4	7	7	8	8	10	6	11	11
Kulturfestival	27	32	33	27	30	35	30	32	33	30	32	32
Tros- og livssynsmøte	..	37	38	34	32	..	40	38	33	42	..	41	41	33	38	..	38	44	35	32

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå

Kulturbruken er høyest blant dem med høy utdanning og middels inntekt

I tabell 2.4 skiller vi mellom høy og lav utdanning og høy, middels og lav husholdningsinntekt og kombinerer dem i seks grupper. De med lav utdanning og lav eller middels inntekt har lavest andel brukere per år for de fleste kulturtilbudene. Når det gjelder folkebibliotek er det derimot personer med lav utdanning og høy inntekt som har lavest andel brukere. Den gruppen som i størst grad har høyest andel brukere er de som har høy utdanning og middels inntekt. De har høyest andel brukere både for idrettsarrangement, folkebibliotek, museum, konsert, ballett-/danseforestilling, kulturfestival og tros-/livssynsmøte. De med lav utdanning og lav inntekt har lavest andel brukere for de fleste kulturtilbudene. Totalt sett får vi et temmelig klart bilde av at høy utdanning har større betydning enn høy husholdningsinntekt for høy kulturaktivitet. Uansett er det likevel slik at både utdanning og inntekt har betydning for kulturbruken.

Tabell 2.4. Andel som har brukt ulike kulturtilbud siste 12 måneder, etter kombinasjon av utdanning og husholdningsinntekt¹. Alder 16-79 år. 2016. Prosent

	Høy utdanning/ høy inntekt	Høy utdanning/ middels inntekt	Høy utdanning/ lav inntekt	Lav utdanning/ høy inntekt	Lav utdanning/ middels inntekt	Lav utdanning/ lav inntekt
Kino	83	77	73	77	67	60
Idrettsarrangement	64	56	48	61	64	44
Folkebibliotek	53	61	59	27	36	39
Museum	54	55	53	33	37	36
Teater/musikal/revy	60	61	51	52	52	38
Kunstutstilling	54	42	45	32	25	27
Konsert	69	77	68	65	64	53
Ballett-/danseforestilling	17	22	16	11	8	9
Opera/operette	12	12	12	8	5	6
Kulturfestival	32	38	34	35	33	30
Tros-/livssynsmøte	32	46	34	32	39	32
Antall svar	276	122	219	168	191	585

¹Høy utdanning: Utdanning utover videregående skole. Lav utdanning: Ingen utdanning utover videregående skole. Høy inntekt: 1 000 000 kr eller mer i brutto husholdningsinntekt. Middels inntekt: 650 000 - 999 000 kr i brutto husholdningsinntekt. Lav inntekt: Under 650 000 i brutto husholdningsinntekt.

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsen 2016, Statistisk sentralbyrå

Færrest på kino i spredtbygde strøk

I alle bostedsstrøk har andelen som har vært på kino siste 12 måneder økt fra 1991 til 2016 (tabell 2.5). Likevel har andelen hele tiden vært høyest i byene og lavest i spredtbygde strøk. Det samme forholdet finner vi når det gjelder besøk på konserter, ballett/dans og opera: Økende andel i alle fire strøk, men hele tiden lavest andel i spredtbygde strøk.

Tabell 2.5. Andelen som har brukt ulike kulturtilbud siste 12 måneder, etter bosted. 1991, 1997, 2004, 2012 og 2016. Prosent

	Tettbygd 100 000 eller flere					Tettbygd 20 000–99 000					Tettbygd under 20 000					Spredtbygd				
	1991	1997	2004	2012	2016	1991	1997	2004	2012	2016	1991	1997	2004	2012	2016	1991	1997	2004	2012	2016
Kino	67	72	79	75	78	70	67	77	75	76	56	57	67	64	72	45	49	54	55	65
Idrettsarrangement	50	53	54	55	53	57	60	55	60	59	63	55	58	56	57	52	52	53	51	53
Konsert	53	61	65	64	63	48	62	61	67	65	47	58	62	60	64	43	49	58	53	55
Ballett/dans	10	11	15	18	17	8	9	14	15	15	8	7	12	13	15	3	6	9	11	10
Folkebibliotek	47	56	57	53	48	51	57	55	52	51	50	54	55	49	47	46	44	48	45	40
Museum	47	47	48	52	53	44	45	43	41	43	40	42	42	39	44	34	43	36	34	38
Teater/musikal/revy	49	48	55	49	60	49	52	48	46	49	44	42	48	47	49	37	38	45	39	44
Kunstutstilling	45	51	50	43	40	47	49	42	42	39	41	43	40	37	35	32	33	37	31	31
Opera/operette	11	11	9	12	13	6	6	5	8	8	4	4	5	6	6	2	3	3	6	7
Kulturfestival	32	32	34	27	33	33	28	30	35	25	30	27
Tros- og livssynsmøte	..	38	39	33	32	..	37	38	34	35	..	40	40	34	38	..	40	42	36	40

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå

Andelen på folkebibliotek har vært økende i alle bostedsstrøk fra 1991 til 2004. Deretter har det vært en nedgang. Stort sett har andelen vært lavest i spredtbygde strøk i hele perioden. Andelen som har vært på kunstutstilling økte noe på 1990-tallet i alle bostedsstrøk. Deretter har den sunket i alle bostedsstrøk unntatt i spredtbygde strøk. Der var andelen høyest i 2004. Deretter har andelen sunket i alle bostedsstrøkene. Andelen har i hele perioden vært lavest i blant personer som bor i spredtbygde strøk.

Øket besøk på museer i de store byene

Andelen som har vært på museum siste 12 måneder har variert noe i perioden fra 1991 til 2016. Blant personer som bor i de store byene ser vi en liten økning i perioden. I de andre bostedsstrøkene har det vært liten endring i perioden. Andelen har stort sett vært lavest i spredtbygde strøk. Besøk på teater/musikal/revy har variert en del fra år til år i alle bostedsstrøk. Andelen som har brukt denne typen kulturtilbud har i de fleste årene vært høyest blant dem som bor i de store byene og lavest blant dem som bor i spredtbygde strøk.

Andelen som går på kulturfestival har variert noe fra år til år i alle bostedsstrøk. Stort sett har andelen som går på slike tilbud i løpet av en 12 måneders periode vært lavest i spredtbygde strøk. Andelen som har vært på tros- eller livssynsmøter har også variert en del fra år til år. Den har stort sett vært høyest i spredtbygde strøk. Besøket på idrettsarrangement har holdt seg nokså jevnt i hele perioden og det har vært liten forskjell i ulike bostedsstrøk.

3. Kulturbruk på tur til utlandet

De faste spørsmålene i kulturbruksundersøkelsene skal fange opp kulturbruk i Norge. I 1991, 2000, 2004, 2008, 2012 og 2016 ble det stilt noen tilleggs spørsmål om nordmenns kulturbruk i utlandet.

Vi går mest på museer, utstillinger osv. når vi er i utlandet

Tabell 3.1 viser at det er betydelig aktivitet på kulturfronten blant nordmenn som reiser til utlandet. I 1991 var det 20 prosent av den norske befolkningen som hadde vært på museum, utstilling, kunstgalleri eller lignende i utlandet i løpet av de siste 12 måneder. Dette har seinere økt, og var helt oppe i 31 prosent i 2008. I 2016 var andelen på 25 prosent.

En betydelig andel nordmenn går også på konserter eller andre musikkarrangementer når de er på besøk i utlandet. Andelen som hadde vært på slike kulturtilbud i utlandet siste 12 måneder var på 8 prosent i 1991. Dette har økt til 14 prosent i 2008. I 2016 var andelen på 12 prosent.

Tabell 3.1. Andel som har vært på ulike typer kulturtilbud i utlandet siste 12 måneder. 1991, 2000, 2004, 2008, 2012 og 2016. Prosent

	1991	2000	2004	2008	2012	2016
Kinoforestilling	4	6	6	5	6	6
Teater, musikal, opera eller annen sceneforestilling	7	10	10	12	11	10
Konsert eller annet musikkarrangement	8	12	12	14	14	12
Museum, utstilling, kunstgalleri eller lignende	20	27	24	31	27	25
Idrettsarrangement	5	7	6	7	8	8

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå

Noen færre har vært på sceneforestillinger enn konserter. 7 prosent hadde vært på teater, musikal, opera eller annen sceneforestilling siste 12 måneder i utlandet i 1991. Dette økte til 10 prosent i 2000, og andelen har holdt seg omtrent på det nivået seinere. Mens 4 prosent hadde vært på kino i utlandet siste 12 måneder i 1991, var andelen 6 prosent i 2000. Dette har vært nivået seinere. 5 prosent var på besøk på idrettsarrangement i 1991. Dette har seinere steget noe, og var på 8 prosent i 2016.

Tabell 3.2 viser at det i 2016 ikke var noen store forskjeller mellom menn og kvinner i andelen som har vært på ulike kulturtilbud i utlandet siste 12 måneder når det gjelder kino, sceneforestillinger og musikkarrangementer. Kvinner har i noe større grad vært på museer og utstillinger enn menn, mens menn i større grad har vært på idrettsarrangementer.

Tabell 3.2. Andel som har vært på ulike typer kulturtilbud i utlandet siste 12 måneder, etter kjønn og alder. 2016. Prosent

	Kjønn		Alder				
	Menn	Kvinner	9-15 år	16-24 år	25-44 år	45-66 år	67-79 år
Kinoforestilling	6	6	8	12	6	4	2
Teater, musikal, opera eller annen sceneforestilling	9	12	9	11	10	12	7
Konsert eller annet musikkarrangement	13	11	9	13	11	13	10
Museum, utstilling, kunstgalleri eller lignende	23	27	19	25	28	26	18
Idrettsarrangement	12	5	10	11	11	7	3
Antall svar	964	984	354	278	508	560	248

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsen 2016, Statistisk sentralbyrå

Det er de unge som helst går på kino i utlandet

Tabellen viser at det er større forskjell mellom aldersgruppene. Mens få av dem i alderen 67-79 år hadde vært på kino i utlandet siste 12 måneder, er andelen høyest blant 16-24-åringene, med 12 prosent. Vi finner en lignende fordeling for idrettsarrangement. Derimot er det aldersgruppen 9-15 år og 67-79 år som i minst grad har vært på museer, utstillinger osv.

Tabell 3.3. Andel som har vært på ulike typer kulturtilbud i utlandet siste 12 måneder, etter bosted. 2016. Prosent

	Tettbygd 100 000 eller flere	Tettbygd 20 000–99 000	Tettbygd under 20 000	Spredtbygd
Kinoforestilling	6	7	6	4
Teater, musikal, opera eller annen sceneforestilling	12	9	11	9
Konsert eller annet musikkarrangement	15	11	13	9
Museum, utstilling, kunstgalleri eller lignende	33	27	23	18
Idrettsarrangement	10	10	9	6
Antall svar	438	438	558	433

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsen 2016, Statistisk sentralbyrå

Storbyfolk bruker mest kultur i utlandet

Selv om forskjellen ikke nødvendigvis er så stor, viser tabell 3.3 at det er personer som bor i de store byene som i størst grad bruker kulturtilbud i utlandet. Dette gjelder særlig konserter og museer eller lignende. Det er de som bor i spredtbygde strøk som i minst grad bruker kulturtilbud i utlandet.

Tabell 3.4. Andel som har brukt tilsvarende tilbud i Norge, etter om de har brukt tilbudet i utlandet. Blant dem som har vært i utlandet siste 12 måneder. 2016. Prosent

Brukt tilbud i Norge	Brukt tilbudet på reise i utlandet	Ikke brukt tilbudet på reise i utlandet	Forskjell i prosentpoeng
Kino	89	75	14
Teater, musikal, opera eller annen sceneforestilling	78	56	22
Konsert eller annet musikkarrangement	81	62	19
Museum, utstilling, kunstgalleri eller lignende	78	53	25
Idrettsarrangement	89	55	34

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsen 2016, Statistisk sentralbyrå

Kulturbruk i Norge og i utlandet henger sammen

Tabell 3.4 viser at det større sjans for at man bruker tilsvarende kulturtilbud i Norge siste 12 måneder dersom man også har brukt denne typen tilbud i utlandet. Denne forskjellen er størst når det gjelder idrettsarrangement og museum/kunstutstilling.

4. Helse har betydning for kulturbruk

I 2012-undersøkelsen ble det for første gang stilt spørsmål om helse og kulturaktiviteter. Dette ble gjentatt i 2016. Tabell 4.1 viser at det i 2016 var 6 prosent av befolkningen som på grunn av varige helseproblemer eller funksjonshemming hadde vansker med å være tilskuer på eller besøke kulturarrangementer som for eksempel kino, teater, museum, konsert eller idrettsarrangementer. Fem prosent hadde av samme grunn vansker med å delta aktivt i kulturaktiviteter som for eksempel å spille instrument, lese, synge i kor, eller delta i teater-/revygruppe. Det er liten forskjell mellom menn og kvinner.

Eldre har størst problem med å bruke kulturtilbud

Derimot er det forskjell mellom aldersgruppene. Det er ikke unaturlig at vanskene øker med alderen. Det er likevel bare 16 prosent av dem i aldersgruppen 67-79 år som har vansker med å besøke ulike kulturarrangementer. 15 prosent i denne aldersgruppen har vansker med å delta aktivt i ulike kulturaktiviteter.

Tabell 4.1. Andel som har vansker med å besøke og å delta aktivt i kulturarrangementer på grunn av varige helseproblemer, alle og etter kjønn og alder. 2016. Prosent

	Alle	Kjønn		Alder				
		Menn	Kvinner	9-15 år	16-24 år	25-44 år	45-66 år	67-79 år
Vansker med å besøke kulturarrangementer	6	5	7	2	1	2	9	16
Vansker med å delta aktivt i kulturarrangementer	5	4	5	1	0	2	7	15

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsen 2016, Statistisk sentralbyrå

Tabell 4.2 viser at det er få som har vansker med kulturbruk og kulturaktiviteter av helsemessige grunner uansett om de bor i byer eller på landet. Det er likevel en tendens til at vanskene er noe større i små tettbygde og spredtbygde områder enn i større byer.

Tabell 4.2. Andel som har vansker med å besøke og å delta aktivt i kulturarrangementer på grunn av varige helseproblemer, etter bosted. 2016. Prosent

	Tettbygd 100 000 eller flere	Tettbygd 20 000– 99 000	Tettbygd under 20 000	Spredt- bygd
Vansker med å besøke kulturarrangementer	5	3	9	7
Vansker med å delta aktivt i kulturarrangementer	3	3	6	7

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsen 2016, Statistisk sentralbyrå

Færre med fysiske problemer går på kino

Tabell 4.3 viser at det er store forskjeller i bruken av de fleste kulturtilbud etter om man har fysiske vansker med å bruke dem eller ikke. Størst forskjell er det mellom de som har fysiske vansker og de som ikke har det når det gjelder kinobesøk, idrettsarrangement, konsertbesøk, besøk på forestillinger med ballett/dans og besøk på kulturfestivaler. Andelen som går på disse kulturtilbudene er betydelig større blant dem som ikke har varige helseproblemer enn blant dem som har det. Antall besøk per år er også høyere.

Tabell 4.3. Prosentandel som har besøkt ulike kulturtilbud siste 12 måneder og antall besøk, etter om de har vansker med å besøke kulturarrangementer på grunn av varige helseproblemer. Alder 9-79 år. 2016.

	Kino	Idretts- arrange- ment	Bibliotek	Mus- eum	Teater osv.	Kunst- utstilling	Konsert	Ballett/ dans	Opera/ operette	Kultur- festival	Religiøst møte	Antall svar
Andel												
Vansker	48	44	37	38	40	35	53	6	8	17	36	115
Ikke vansker	74	56	47	44	51	36	62	14	8	33	36	1809
Antall ganger												
Vansker	1,7	2,3	6,3	0,8	1,2	1,2	1,8	0,1	0,1	0,3	3,2	115
Ikke vansker	2,9	7,3	4,2	1,1	1,3	1,0	2,6	0,3	0,2	0,6	2,9	1809

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsen 2016, Statistisk sentralbyrå

I tillegg til at de fysiske vanskene kan være en forklaring på denne forskjellen, kan også interessen ha betydning. De med varige fysiske helseproblemer har i betydelig mindre grad interesse for å gå på både kino, konsert og kulturfestivaler enn det de som ikke har problemer har. Dette henger nok sammen med at de med fysiske problemer er overrepresentert blant den eldre delen av befolkningen. De eneste tilbudene hvor de som har fysiske vansker med å besøke kulturtilbud og de som ikke har det har lik besøksandel er opera og religiøst møte. Dessuten er besøksantallet per år høyere for dem med vansker både for bibliotek og religiøst møte.

5. Film på kino, video og på nett

Filmer på kino har i de seinere åra i stadig større grad fått konkurranse fra filmtilbud på video og på Internett. Ser vi ulike typer film avhengig av hvilket distribusjonssystem vi bruker? Og er bruken knyttet til sosial bakgrunn?

Krim, komedier og familiefilm stadig mest populært

I hele perioden fra 1991 til 2016 er det tre typer filmer som i særlig grad har blitt valgt når nordmenn går på kino. På spørsmål om hva slags film kinogjengerne så på sist de var på kino, har omkring 20 prosent enten svart kriminal-/actionfilm, komedie eller barne-/familiefilm i alle undersøkelsene som er foretatt i denne perioden (tabell 5.1). I de seinere åra har krim-/actionfilmene blitt noe mer dominerende og komediene blitt noe mindre dominerende.

Omtrent 10 prosent har svart at de så på sosialdrama. Andre filmsjangere kommer lenger nede på listen. I den grad filmsmaken og/eller filmtilbudet ellers har endret seg i denne perioden, gjelder det science fiction og westernfilmer. De første har fått økt tilslutning, mens de siste har fått synkende tilslutning. Det har også vært en viss nedgang i andelen som har vært på historiske filmer.

Tabell 5.1. Andel som var på ulike type filmer sist de var på kino. 1991-2016. Prosent

	Krim, action	Komedie	Barne-/fam.-film	Sosial-drama	Romantisk film	Science fiction	Historisk film	Katastrofe, skrekk	Krigs-film	Western	Annen film
1991	19	24	18	10	7	1	6	1	2	5	7
1992	22	22	17	11	5	1	5	1	2	3	10
1994	23	24	18	13	7	2	4	1	2	1	5
1997	28	19	17	12	6	5	3	2	0	0	4
2000	26	23	18	14	4	4	2	3	1	0	3
2004	23	20	22	10	3	6	4	3	1	0	6
2008	27	19	18	12	4	2	4	2	1	0	7
2012	34	13	22	12	2	3	3	1	0	0	4
2016	28	12	22	11	2	7	4	3	1	0	4

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå

Krim helst for menn, familiefilm helst for kvinner

Kriminal- og actionfilmer foretrekkes mer av menn når de går på kino enn av kvinner (tabell 5.2). Denne tendensen har vært rådende i alle undersøkelsene fra 1991. Dessuten har menns oppslutning om denne typen filmer økt betydelig i denne perioden. Kvinner går på sin side mer på barne-/familiefilm og sosialdrama enn det menn gjør når de går på kino. Komedier velges i nokså like stor grad av begge kjønn. Alle disse tendensene har vært nokså stabile i hele 25-årsperioden. Veksten for science fiction-filmer gjelder begge kjønn, men mest for menn. Nedgangen i krigs- og westernfilmer ser også ut til å gjelde begge kjønn.

Tabell 5.2. Andel som var på ulike type filmer sist de var på kino, etter kjønn. 1991-2016. Prosent

	Krim, action	Komedie	Barne/fam.film	Sosial-drama	Romantisk film	Science fiction	Historisk film	Katastrofe, skrekk	Krigsfilm	Western	Annen film
Menn											
1991	24	26	14	7	5	2	6	1	3	7	6
1992	28	22	13	10	4	1	5	1	2	4	10
1994	30	23	15	11	5	3	3	0	3	1	6
1997	35	19	14	9	3	6	2	3	0	1	3
2000	36	20	16	9	2	4	2	3	2	0	4
2004	33	17	19	6	2	8	3	3	0	1	6
2008	38	15	16	10	2	2	5	2	1	0	9
2012	46	12	17	7	1	4	2	1	0	0	3
2016	37	11	18	6	0	11	3	3	1	0	4
Kvinner											
1991	14	22	22	13	9	0	7	1	1	4	7
1992	17	23	22	13	6	1	5	2	2	2	9
1994	16	24	20	15	9	2	5	1	2	1	5
1997	20	19	20	15	9	4	4	1	0	0	5
2000	16	26	21	19	5	3	2	3	1	0	3
2004	12	23	26	15	4	4	4	3	1	0	6
2008	19	24	21	15	6	1	3	1	0	0	8
2012	22	14	27	16	2	2	5	1	0	0	5
2016	18	14	25	15	4	4	5	3	1	0	4

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå

Forskjellige filmvalg mellom aldersgrupper er stabile over tid

Undersøkelsene fra begynnelsen av 1990-tallet og fram til 2016 viser at nordmenn i ulike aldersgrupper i stor grad velger forskjellige typer filmer når de går på kino. Dessuten er disse forskjellene mellom aldersgruppene nokså stabile over tid. Naturlig nok er det barn i alderen 9-15 år som i størst grad ser på barne- og familiefilmer når de går på kino. De ser også i stor grad på komedier. 16-24-åringene er de som i størst grad ser på krim- og actionfilmer. Personer i alderen 25-44 år velger i stor grad barne- og familiefilmer, sannsynligvis ofte sammen med barna sine. Ellers velger også de gjerne krim og komedier når de går på kino. 45-66-åringene ser i stor grad på sosialdrama. De ser også gjerne komedier, familiefilmer og historiske filmer. 67-79-åringene er de som i størst grad velger sosialdrama og historiske filmer når de går på kino.

Komedier mest på video

En sammenligning av hva slags filmer nordmenn ser på kino i forhold til på video (og strømming) viser at det i hovedtrekk er de same sjangrene som går igjen i begge medier, men vi ser mer komedier på video enn på kino. Krim/action dominerer i begge medier. Barne- familiefilmer har opp gjennom åra vært godt representert i begge medier, men er i de seinere åra i større grad blitt foretrukket blant kinogjengerne (tabell 5.3). Sosialdrama har tidligere i noe større grad blitt foretrukket av kinopublikummet, men det har i de seinere åra vært en økning i denne sjangeren blant videofilmene. Science fiction har økt i begge medier de seinere åra, mens westernfilmene har hatt en nedgang.

Mest krim/action og komedier på video

Ser vi litt nærmere på de filmer som kjøpes eller leies (tabell 5.3), viser det seg at det særlig er tre typer filmer som har dominert i videofilmmarkedet: Krim-/actionfilmer, komedier og barne-/familiefilmer. Bortsett fra i 1991 har krim/action og komedier holdt seg omtrent samme nivå på 1990- 2000- tallet. Barne- og familiefilmene økte rundt 2000, men har de seinere åra kommet på et lavere nivå. Romantiske filmer og westernfilmer har derimot mistet oppslutning, eller det kan være at slike filmer i mindre grad blir sendt ut på markedet.

Tabell 5.3. Andel av videoseerne som så på ulike VHS/DVD-filmer en gjennomsnittsdag. 1991-2016, etter kjønn og alder 2016. Prosent

	Krim./ action	Komedie	Barne/ familie- film	Science fiction	Sosial- drama	Western	Krigsfilm	Romantisk film	Katastrofe/ skrekk	Historisk film	Annet	Antall svar
1991	40	40	10	1	8	4	0	10	2	1	1	86
1992	35	26	19	1	6	3	1	9	1	2	0	92
1994	29	28	19	5	4	4	3	10	2	1	0	112
1997	32	26	26	7	5	2	3	2	0	1	8	115
2000	30	21	28	1	11	1	0	2	1	1	8	144
2004	27	26	26	4	5	0	2	1	5	1	6	160
2008	25	32	23	2	7	0	1	2	3	1	10	113
2012	30	25	12	4	10	0	1	1	3	2	18	235
2016	36	27	8	8	16	0	1	1	2	2	9	464
Menn	37	29	7	10	13	0	0	0	1	2	10	251
Kvinner	34	24	10	5	21	0	1	1	2	2	8	213
9-15	20	28	28	5	10	0	0	0	2	1	11	108
16-24	37	37	3	6	21	0	0	2	2	1	5	117
25-44	38	26	8	10	16	0	0	1	2	3	9	153
45-66	42	15	4	9	17	0	4	2	0	3	10	74

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå

Menn og kvinner ser i omtrent like stor grad på krim/action, mens er det kvinnene som helst ser på barne- og familiefilmer og sosialdrama. Menn ser i større grad på science fiction enn kvinner. Både de unge og voksne ser på krim-/actionfilmer, mens de unge og unge voksne (16-24 år) i størst grad ser på komedier. Naturlig nok er det barn som i størst grad ser på barne- og familiefilmer. Det har vært en økning

i andelen som ser på andre filmer enn det som er oppført i tabellen. Dette gjelder både barn og eldre.

Filmer fra USA dominerer

I alle de seinere åra er det filmer fra USA nordmenn i størst grad går og ser på (tabell 5.4). Av de filmene vi så sist har tre av fire vært amerikanske. Dette gjelder fram til og med 2000. I 2004 var det en nedgang til om lag to av tre. Dette har holdt seg i seinere tall. Denne nedgangen skyldes at norsk film har hatt et lite oppsving de seinere åra. Mens norske filmer representerte 5 prosent av de filmene som ble sett i 2000, var det en økning til 24 prosent i 2016. I hele perioden har norsk film stort sett hatt andrelassen blant filmnasjonene for norske kinogjengere, til dels sammen med Storbritannia. De seinere åra har norske filmer hatt en suveren andre plass.

Andre nordiske filmer har holdt seg på mellom 2 og 5 prosent i alle undersøkelser, og franske filmer har også kommet med hver gang unntatt i 2016. Utenom disse landene har filmer fra andre land i verden representert mellom 2 og 8 prosent av totalen i disse åra.

Tabell 5.4. Produksjonsland for den kinofilmen som er sett sist blant dem som har vært på kino siste 12 måneder. 1991-2016. Prosent

	Norge	Norden ellers	Storbritannia	Frankrike	USA	Verden ellers
1991	12	2	4	2	77	3
1992	13	5	5	3	70	4
1994	8	3	8	1	75	6
1997	9	3	10	1	73	5
2000	5	4	7	1	77	6
2004	16	2	10	1	63	8
2008	21	2	7	1	64	5
2012	22	3	7	2	65	2
2016	24	2	9	0	62	3

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå

Mer norsk film på kino enn hjemme i stua

Sammenligner vi disse tallene med det man har sett på video eller DVD i 2016 (tabell 5.5), ser vi at færre norske filmer sees i disse formatene relativt sett enn på kino. Andelen filmer fra Norden ellers, Storbritannia, Frankrike og USA ligger omtrent på samme nivå både i opptak og på kino, men det er en noe større andel filmer fra verden ellers hjemme i stua enn på kino.

Tabell 5.5. Produksjonsland for filmer sett på video/DVD en gjennomsnittsdag, 2008, 2012 og 2016 og etter kjønn og alder 2016. Prosent

	Norge	Norden ellers	Storbritannia	Frankrike	USA	Verden ellers
2008	12	0	16	3	60	9
2012	14	4	7	1	64	7
2016	10	4	13	1	69	5
Menn	12	3	10	1	71	5
Kvinner	9	5	16	1	66	5
9-15 år	9	0	15	0	53	3
16-24 år	3	2	12	0	79	3
25-44 år	12	3	14	1	72	7
45-66 år	13	9	11	2	61	2

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå

Økt besøk på norske filmer

En statistikk hentet fra Kulturstatistikk 2016 (SSB 2017) og Film og kinos årbøker, viser produksjonsland for de filmer som er sensurert for visning på norske kinoer. Tabell 5.6 viser tallene for en del år fra og med 1997. Sammenligner vi disse tallene med hva nordmenn går og ser på kino, finner vi at filmer fra USA har et prosentvis større kinopublikum enn antallet filmer på markedet skulle tilsi. Det samme gjelder norske filmer. For de fleste andre land er det motsatt. Dette betyr at når muligheten er til stede, velger vi i større grad amerikanske og norske filmer

framfor andre filmer som er på markedet. Norske filmer ligger altså godt an i forhold til publikumsinteressen, også i 2016, noe som gir forhåpninger for norsk films framtid.

Tabell 5.6. Sensurerte langfilmer ved Statens filmtilsyn, etter produksjonsland. 1997, 2000, 2004, 2008, 2012 og 2016. Prosent

	Norge	Norden ellers	Storbritannia	Frankrike	USA	Verden ellers	Antall filmer
1997	8	9	9	5	56	13	218
2000	4	8	7	8	56	17	209
2004	8	6	4	7	56	19	236
2008	10	9	7	5	53	16	221
2012	13	8	8	9	46	16	196
2016	12	6	6	7	50	19	232

Kilde: Film- og kinos årbøker/Kulturstatistikk 2016, SSB

Tabell 5.7 viser hvem som foretrekker filmer fra ulike nasjoner når de går på kino, ifølge 2016-undersøkelsen. Kvinner og eldre personer foretrekker norske filmer i større grad enn menn og yngre personer. Det er også eldre personer som i større grad enn andre velger filmer fra andre nordiske land. Filmer fra USA blir foretrukket av menn og unge/unge voksne. Det er en viss overvekt av godt voksne personer som velger å se filmer fra Storbritannia. Det er ingen store forskjeller mellom ulike bostedsstrøk når det gjelder valg av filmer fra ulike land. Det er likevel en viss overvekt av norske filmer i det filmrepertoaret personer som bor i spredtbygde velger å se i forhold til personer som bor i byer. De med lav utdanning går i større grad enn andre på amerikanske filmer og i mindre grad på norske enn personer med høyere utdanning, som på sin side i større grad enn andre går på film fra verden ellers, altså utenom Norden, Storbritannia, Frankrike og USA.

Tabell 5.7 Produksjonsland for den kinofilmen som er sett sist, etter kjønn, alder, utdanning og bosted. 2016. Prosent

	Norge	Norden ellers	Storbritannia	Frankrike	USA	Verden ellers	Antall svar
Kjønn							
Menn	18	2	7	0	69	4	613
Kvinner	29	2	10	1	55	3	613
Alder							
9-15 år	27	1	5	0	66	1	249
16-24 år	9	1	8	0	80	2	222
25-44 år	19	2	9	1	66	3	381
45-66 år	32	2	9	1	53	3	291
67-79 år	56	6	16	0	18	4	83
Utdanning							
Grunnskolenivå	13	2	9	0	74	2	192
Videregående skolenivå	30	2	9	0	56	3	338
Universitet/høgskole, kort	21	2	9	1	63	4	304
Universitet/høgskole, lang	26	3	11	1	52	7	121
Bosted							
Tettbygd 100 000 eller flere	18	3	9	1	65	4	314
Tettbygd 20 000 - 99 000	21	2	8	0	64	5	289
Tettbygd under 20 000	27	1	8	0	60	4	352
Spredtbygd	30	3	9	0	57	1	233

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsen 2016, Statistisk sentralbyrå

Fire av ti ser på film, TV eller videoklipp på nettet per døgn

Tabell 5.8 viser andelen som har sett på film, TV eller videoklipp på internett en gjennomsnittsdag i perioden 2007 til 2016. Denne aktiviteten har økt jevnt og kraftig i perioden, fra 13 prosent i 2007 til 45 prosent i 2016.

De unge er svært ivrige seere av film, TV og videoklipp på nettet

Menn har i større grad enn kvinner sett på slike tilbud på nettet i hele perioden fra 2007 til 2016. I 2016 var det 38 prosent kvinner og 48 prosent menn som brukt tid på dette i løpet av dagen. Det er 13-15-åringene og 16-19-åringene som i særlig grad bruker tid til slikt. I disse gruppene var det omtrent 80 prosent som i 2016 hadde sett film, TV eller videoklipp på Internett en gjennomsnittsdag. Blant 9-12-åringene

var det i overkant av 60 prosent, mens andelen blant de eldste (67-79 år) var så lavt som 6 prosent.

Tabell 5.8. Andelen som har sett film, TV eller videoklipp på Internett en gjennomsnittsdag, 2007-2016. Prosent

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Alle	13	15	20	21	26	28	36	41	43	45
Menn	19	21	27	27	34	36	44	48	48	52
Kvinner	7	19	13	15	17	21	28	35	38	37
9-12 år	17	21	22	26	30	39	50	53	55	61
13-15 år	40	38	47	35	46	62	71	77	80	79
16-19 år	26	39	44	50	50	65	79	76	82	83
20-24 år	26	24	35	46	49	53	60	68	71	75
25-34 år	16	21	29	30	36	37	47	57	55	66
35-44 år	9	14	19	20	28	27	37	42	45	46
45-54 år	8	9	13	12	19	16	27	27	30	33
55-64 år	4	4	4	7	10	8	12	16	16	21
67-79 år	3	0	3	4	3	3	5	8	6	6
Ungdomsskole	9	16	20	19	24	33	38	45	43	52
Videregående skole	12	13	18	23	24	26	33	37	36	33
Universitet/høgskole, kort	10	14	20	16	25	22	31	37	39	45
Universitet/høgskole, lang	13	11	15	23	28	23	37	40	40	42
Tettbygd 100 000 el. mer	15	18	24	27	27	36	46	49	47	47
Tettbygd 20 000 – 99 000	12	15	23	21	28	28	37	44	45	48
Tettbygd under 20 000	13	15	18	19	25	25	33	37	45	46
Spredtbygd	11	14	15	19	23	24	30	35	35	37

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå

Det er ingen helt klare forskjeller mellom de ulike utdanningsgruppene i andelen som ser på film, TV og videoklipp på Internett i løpet av dagen. Det er heller ingen store forskjeller i andelen som bruker tid til slikt i ulike bostedsstrøk. Likevel gir tallene indikasjoner om at andelen er lavest blant dem som bor i spredtbygde strøk.

Youtube mest sett, men Netflix o.l. øker

Tabell 5.9 viser at det særlig er nettstedet med videoer og videoklipp som spesialfelt, for eksempel Youtube, de som bruker tid på film, TV eller videoklipp på Internett ser mye på. I alle år fra 2008 til 2016 har slike tilbud stått for omtrent 60 prosent av slik seing. NRK.no sitt tilbud har hatt en andel på mellom 11 og 18 prosent av seerne, og ligger dermed nest høyest når vi ser disse tallene over tid. Andre norske avisers tilbud samlet har i høy grad konkurrert med NRK fram til 2012, men har deretter sakkett betydelig akterut. Det tilbudet som er i ferd med å bygge seg opp er nettstedet som formidler videofilmer og serier mot betaling, for eksempel Netflix og HBO. Slike tilbud har de tre siste åra hatt tydelig oppsving og har gått fra en andel på 3 prosent i 2012 til 31 prosent i 2016.

Tabell 5.9. Andelen som har sett på ulike nettsteder blant dem som har sett på film, TV eller videoklipp på Internett en gjennomsnittsdag, 2008-2016. Prosent

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Nrk.no	11	12	15	17	12	13	13	13	18
TV2.no Sumo	4	6	7	7	6	5	7	5	8
Andre norske TV-kanalers nettsider	3	2	4	6	2	3	3	3	3
Utenlandske TV-kanalers nettsider	4	4	2	3	2	1	2	1	1
Norske avisers nettsider	15	16	15	17	16	11	9	5	7
Utenlandske avisers nettsider	1	1	1	1	2	1	1	1	1
Nettsteder med videoklipp som spesialt, f. eks. Youtube	61	68	65	66	66	64	56	60	58
Nettsteder med videofilmer/serier mot betaling, f. eks. Netflix og HBO	1	3	1	1	3	12	19	26	31
Andre nettsteder	21	12	19	17	15	19	20	15	11
Antall svar	328	352	386	462	606	661	750	772	920

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå

Det er ingen store forskjeller mellom menn og kvinner i valget mellom hvilken type nettsted de ser på film, TV eller videoklipp (tabell 5.10). Det er Youtube og lignende som dominerer for begge kjønn, fulgt av nettsteder med filmer/serier mot

betaling og Nrk.no. Likevel ser det ut til at kvinner i noe større grad enn menn velger Nrk.no og betalingskanalene, mens menn på sin side i noe større grad velger Youtube og lignende.

Tabell 5.10. Andelen som har sett på ulike nettstedet blant dem som har sett på film, TV eller videoklipp på Internett en gjennomsnittsdag, etter kjønn og alder. 2016. Prosent

	Kjønn		Alder				
	Menn	Kvinner	9-15 år	16-24 år	25-44 år	45-66 år	67-79 år
Nrk.no	16	21	9	10	24	22	:
TV2.no Sumo	6	10	5	7	7	11	:
Andre norske TV-kanalers nettsider	3	3	3	3	2	3	:
Utenlandske TV-kanalers nettsider	1	1	0	1	0	2	:
Norske avisers nettsider	9	4	1	1	9	14	:
Utenlandske avisers nettsider	1	0	0	0	1	2	:
Nettsteder med videoklipp som spesielle, f. eks. Youtube	62	52	76	67	54	41	:
Nettsteder med videofilmer/serier mot betaling, f. eks. Netflix og HBO	29	35	28	41	33	19	:
Andre nettsteder	11	10	7	8	10	16	:
Antall svar	523	397	244	220	287	155	14

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsen 2016, Statistisk sentralbyrå

Aldersfordeling viser at det er barn og unge som i særlig grad foretrekker å se på Youtube og lignende i tillegg til betalingstilbud som Netflix og HBO. Det er de godt voksne som særlig foretrekker Nrk.no og norske aviser sine tilbud.

6. Hvor ser vi teaterforestillinger?

I 2016 var det 50 prosent av befolkningen som hadde vært på teater, musikal eller revy siste 12 måneder (Vaage 2017b). Hva slags lokaler var det de så denne type forestillinger i? På de nærmeste sidene skal vi se nærmere på det.

44 prosent så forestillingen på et teater

Tabell 6.1 gir en oversikt over hva slags lokaler som er brukt. Det mest vanlige er teater, altså et lokale som i utgangspunktet er ment til i hovedsak å vise teaterforestillinger. 44 prosent har besøkt et slikt lokale når de har sett teater, musikal eller revy. Derneft følger kulturhus, med 26 prosent. Dette er et lokale som også i stor grad brukes til andre kulturelle aktiviteter, for eksempel konserter. På tredjeplass, med 10 prosent, kommer gymsal/skole. På mange skoler fins det en scene, som kan brukes til ulike aktiviteter, også teaterforestillinger. Derneft følger samfunnshus, med 6 prosent, hvor det også gjerne er en scene som kan brukes til ulike kulturelle og andre aktiviteter. Tre eller færre prosent har sett teater, musikal eller revy på en midlertidig scene, serveringssted, kino, idrettshall, kirke/bedehus eller museum.

Tabell 6.1. Andel som var i ulike lokaler sist de var på teater, musikal eller revy, totalt og etter kjønn og alder, blant personer som har vært på teater siste 12 måneder. 2016. Prosent

	Totalt	Kjønn		Alder				
		Menn	Kvinner	9-15	16-24	25-44	45-66	67-79
Teater	44	40	46	36	45	41	44	54
Kulturhus	26	27	25	22	25	29	24	30
Gymsal/skole	10	10	10	25	13	9	7	3
Samfunnshus	6	8	4	7	6	5	8	4
Midlertidig scene	3	3	3	1	1	4	4	4
Serveringssted	2	3	2	0	1	4	2	1
Kino	1	1	1	1	1	2	1	0
Idrettshall	1	0	1	0	0	1	1	1
Kirke/bedehus	0	0	1	0	1	0	1	0
Bibliotek	0	0	1	1	1	0	0	1
Museum	0	0	0	0	0	0	0	0
Annet	5	5	5	3	7	3	7	3
Antall svar	966	412	554	190	133	252	285	106

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsen 2016, Statistisk sentralbyrå

Mest besøk på et teater og kulturhus blant de eldre

Det er liten forskjell mellom menn og kvinner i hva slags lokale de var i da de sist så på teater, musikal eller revy. Kvinner har i noe større grad vært på teater enn menn, mens menn i noe større grad har vært i samfunnshus. Barn har i mindre grad enn de voksne, og særlig de eldre, sett forestillingen i et teater eller et kulturhus. Barna ha derimot i større grad sett forestillingen i en gymsal/skole. Dette kan ses i sammenheng med at barn i mindre grad enn eldre ser på profesjonelle forestillinger når de ser slike forestillinger (Vaage 2017b). Ellers er det ikke noen klare skiller i bruk av lokaler i ulike aldersgrupper.

Det er nokså store likheter mellom landsdelene når det gjelder hva slags lokaler vi går i for å se teater, musikal og revyer (tabell 6.2). Likevel skiller Oslo/Akershus seg ut ved at det er her flest går på teater og færrest går på kulturhus når de ser slike forestillinger. I Nord-Norge er andelen som går på teater lavest, men det er her flest går i samfunnshus når de skal oppleve slik scenekunst. Disse tallene har nok en sammenheng med hvor i landet vi finner de fleste teaterbygningene.

Tabell 6.2. Andel som var i ulike lokaler sist de var på teater, musikal eller revy etter landsdel, blant personer som har vært på teater siste 12 måneder. 2016. Prosent

	Oslo/ Akershus	Østlandet ellers	Agder/ Rogaland	Vest- landet	Trønde- lag	Nord- Norge
Teater	56	37	36	42	47	33
Kulturhus	19	29	39	24	20	29
Gymsal/skole	10	11	11	11	7	8
Samfunnshus	2	4	3	9	14	18
Midlertidig scene	2	7	0	4	3	0
Serveringssted	2	4	2	2	1	2
Kino	0	1	1	2	2	0
Idrettshall	0	1	1	1	0	1
Kirke/bedehus	1	0	0	0	0	1
Bibliotek	0	1	1	0	0	0
Museum	0	0	0	0	0	0
Annet	5	4	4	5	6	7
Antall svar	258	222	160	142	103	81

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsen 2016, Statistisk sentralbyrå

Tallene for bruk av ulike lokaler for teater bærer også preg av hvor vi finner teaterbygningene i landet (tabell 6.3). Det er de som bor i de store byene som helst går i teater når de skal se teater, musikal eller revy. Det er en dobbelt så stor andel som går i teatre blant dem som bor i tettbygde strøk med 100 000 innbyggere eller mer (60 prosent), i forhold til dem som bor i spredtbygde strøk (30 prosent). Disse går til gjengjeld mer i kulturhus enn de andre. Det er også de som bor i mindre tettbygde og i spredtbygde strøk som i størst grad går i samfunnshus når de går på slike forestillinger.

Tabell 6.3. Andel som var i ulike lokaler sist de var på teater, musikal eller revy etter bosted, blant personer som har vært på teater siste 12 måneder. 2016. Prosent

	Tettbygd 100 000 el. mer	Tettbygd 20 000-99 000	Tettbygd under 20 000	Spredtbygd
Teater	60	45	35	30
Kulturhus	13	27	31	37
Gymsal/skole	13	12	8	6
Samfunnshus	2	5	9	8
Midlertidig scene	2	2	4	5
Serveringssted	2	3	4	0
Kino	0	0	2	2
Idrettshall	0	0	0	3
Kirke/bedehus	1	0	0	0
Bibliotek	0	1	0	1
Museum	0	0	0	0
Annet	5	4	5	5
Antall svar	252	227	274	190

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsen 2016, Statistisk sentralbyrå

7. Musikk vi hører på plate, lydfil og i radio

En betingelse for å dyrke en eventuell musikkinteresse, er at minst en musikkformidlingskanal er tilgjengelig. I Norge er musikktilgjengeligheten demokratisk fordelt i den betydning at de aller fleste har mulighet til å høre musikk, enten det gjelder radio, platespiller for vinylplater, CD-spiller eller strømmete tilbud via Internett. I 2016 hadde nær 100 prosent radio hjemme, 74 prosent hadde CD-spiller, 81 prosent hadde MP3-spiller og 97 prosent hadde tilgang til Internett, med de muligheter det gir til å lytte på musikk via strømmetjenester (Vaage 2017a).

Det er ikke noe stort skille mellom aldersgruppene. I alle aldersgrupper har mer enn 50 prosent tilgang til CD-spiller. Bare blant personer 67-79 år er det under 90 prosent som har tilgang til Internett. Det betyr at minst ni av ti har mulighet til å høre på musikk hjemme. I tillegg har det aller fleste radio. Muligheten til å høre musikk er altså ikke særlig begrenset. Ifølge NRKs oversikt over sendetid i radio 2014, fylte musikkprogram 22 prosent av sendetiden i Program 1 og 40 prosent av sendetiden i Program 2. I Program 3 var hele 66 prosent av sendetiden fylt med musikkprogram. (NRK Forskningen 2014).

De aller fleste som hører på lydavspillingssystemer en gjennomsnittsdag, hører på musikk. Kun 4 prosent lyttet i 2016 bare på annet enn musikk. Dette kan for eksempel være egne amatørøptak av tale, eller det kan være lydbøker.

Det har vært en endring i andelen som bruker ulike former for utstyr til musikkavspilling. Mens det i 1994 var 24 prosent som hørte på kassetter en gjennomsnittsdag, var andelen i 2015 sunket til 1 prosent. For CD-plater som tydeligvis har vært på frammarsj, har det vært en nedgang fra 26 til 4 prosent fra 1994 til 2016. I 2003 var andelen på 42 prosent. I 2016 var det størst andel i befolkningen som lyttet til betalte strømmete filer fra nett, med 26 prosent (Vaage 2017a).

Generasjonskløft

Det er knapt noen forskjell mellom kvinner og menn når vi ser på andelen som hører på lydmedier. Derimot er det helt tydelig at barn og unge er mer ivrige brukere enn andre aldersgrupper. Denne tendensen har holdt seg gjennom alle årene fra 1990-tallet. I 1991 hørte 73 prosent av unge i aldersgruppen 16-24 år på plater, kassetter eller CD en gjennomsnittsdag. I 2000 var andelen 79 prosent, og den var 68 prosent i 2016, da inkludert tilbud over Internett. I gruppen 67-79 år var andelen som lyttet i de respektive årene henholdsvis 9, 13 og 9 prosent.

Tiden ungdom i alderen 16-24 år bruker til lydmedier, har konstant ligget på omtrent det dobbelte av gjennomsnittstiden for befolkningen som helhet, dvs. rundt 1 time og 25 minutter. Dette er tall for gruppen som helhet. Blant de unge som faktisk hører på slikt en gjennomsnittsdag, var tiden i 2016 2 timer og 17 minutter blant guttene og 1 time og 59 minutter blant jentene. Blant barn i alderen 9-15 år som er lyttere, er gjennomsnittstiden både blant gutter og jenter atskillig lavere enn blant de unge, men her er det jentene som lytter mest.

Pop og rock mest populært

Pop og rockemusikk er den musikkformen de fleste velger når de hører på sitt stereoanlegg, pc, smartphone eller lignende (tabell 7.1). Denne typen musikk har også hatt økende oppslutning fra 1994 og fram til 2016. Dette året var det over tre av fire som lyttet til musikk som valgte denne sjangeren. Underholdningsmusikk, jazz og klassisk/opera er de sjangrene som kommer dernest, selv om de ligger langt under pop/rock. Klassisk/opera har stadig færre valgt å lytte til mellom 1994 og 2016. Det er kun en liten andel som lytter til folkemusikk/viser og dansebandmusikk. Andelen som lytter til disse sjangrene har holdt seg nokså stabil i hele

perioden. Det har dukket opp nye sjangre etter hvert i denne perioden. Derfor har andelen som lytter til andre sjangre økt med årene.

Pop/rock er først og fremst vært ungdommens musikk, men den står nå også sterkt blant de voksne. Lytting på underholdningsmusikk, klassisk/opera, folkemusikk/viser og jazz øker med alderen. Mens 1 prosent av dem i alderen 9-15 år som lytter på musikk en gjennomsnittsdag lytter på jazz, gjelder det 26 prosent av dem i alderen 67-79 år. Det er liten forskjell mellom kjønnene når det gjelder hvilken musikk de lytter til.

Tabell 7.1. Andel av lytterne som lyttet til ulike typer musikk på plate/kassett/CD/MP3/lydfiler. 1994, 1997, 2000, 2004, 2008, 2012 og 2016 og etter kjønn og alder 2016. Prosent

	Pop/rock	Underholdning	Klassisk/Opera	Folkemusikk/viser	Danseband	Jazz	Annet
1994	62	12	11	7	6	4	11
1997	63	12	14	9	7	6	12
2000	70	10	9	5	4	4	15
2004	70	11	9	7	5	7	14
2008	74	6	6	7	7	7	18
2012	74	7	8	6	3	6	20
2016	73	12	6	6	4	7	21
Menn	73	12	7	6	5	7	24
Kvinner	74	13	6	6	3	7	18
9-15 år	73	5	3	1	1	1	18
16-24 år	76	14	5	4	6	5	26
25-44 år	76	9	7	10	4	8	24
45-66 år	70	19	11	4	6	9	13
67-79 år	31	23	4	13	5	26	16

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå

Interessen påvirket av tilbudet?

Lyttermønsteret for radioens musikkprogram, kan tolkes som lytternes musikkinteresse, men også hva slags tilbud som blir formidlet gjennom radio (tabell 7.2). At populærmusikk, dvs. rock, pop, jazz, country & western, er en suveren ener blant det folk velger å høre på av musikk på radio, skyldes derfor ikke bare at det er dette folk helst vil høre, men også at det er dette det sendes mest av i radioen. Det er vanskelig å snakke om at det har vært noen endring på dette feltet i de seinere åra. Innenfor klassisk musikk, opera, operette og musikalser ser det derimot ut til at det har vært en liten nedgang fra begynnelsen av 1990-tallet og framover. At folkemusikk og janitsjarmusikk har så lave lytterandeler, kan vel så mye skyldes at det presenteres svært lite av den slags musikk i eteren, som at interessen er liten. En kan heller ikke se bort fra at det er en direkte sammenheng mellom interessen for slike musikkprogram og hvor mye som sendes. Vi må anta at økt fokusering påvirker interessen.

Tabell 7.2. Andel av dem som hører på radio en gjennomsnittsdag som hører på ulike musikkprogram. 1991-2016. Prosent

	Populærmusikk/ rock/pop/jazz/ country	Klassisk musikk/ opera/operette/ musikalser	Folke- musikk	Korps-/ janitsjar- musikk
1991	26	7	1	0
1994	32	4	2	1
1997	28	4	1	0
2000	19	2	0	0
2002	34	3	1	0
2004	30	2	0	0
2006	36	3	0	0
2008	34	5	1	1
2010	47	3	1	0
2012	36	3	1	0
2014	35	2	1	0
2015	38	3	1	1
2016	38	5	1	0

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå

8. Hva låner vi på folkebiblioteket?

I 2016 hadde 46 prosent av befolkningen i alderen 9-79 år vært på folkebibliotek siste 12 måneder og gjennomsnittlig antall besøk var 4,3. I dette kapittelet skal vi se på boklån på folkebiblioteket.

30 prosent låner bøker på bibliotek per år

Tabell 8.2 viser at andelen som har lånt bøker på folkebibliotek per år og antall bøker som er blitt lånt har endret seg noe fra 1994, som var første gang dette spørsmålet var med i kulturbruksundersøkelsen, til 2016. Fra 1997 har det vært en nedgang i andelen som har lånt bøker. Antall bøker gjennomsnittsnordmannen har lånt på folkebibliotek i løpet av et år har også sunket, fra 7,4 i 1994 til 3,0 i 2016. Blant dem som har lånt bøker per år har det vært en nedgang i lånte bøker fra 17,2 i 1994 til 10,3 i 2016.

Kvinner låner flere bøker på biblioteket enn menn gjør

På samme måte som bibliotekbesøk låner også kvinner oftere bøker på bibliotek enn det menn gjør (tabell 8.1). Andelen som lånte en eller flere bøker per år var 36 prosent blant menn og 50 prosent blant kvinner i 1994. I 2016 var andelen henholdsvis 22 prosent og 38 prosent. Tallene viser at det har vært en større nedgang for menn enn for kvinner. Gjennomsnittskvinnen låner dessuten nesten dobbelt så mange bøker på folkebiblioteket per år som menn gjør. Mens kvinnene lånte 4,1 bøker i 2016, var tallet 1,9 for menn.

Tabell 8.1. Prosentandel som har lånt bøker på folkebibliotek siste 12 måneder, antall bøker lånt blant alle. 1994-2016

	Andel lånt bøker							Antall bøker lånt blant alle						
	1994	1997	2000	2004	2008	2012	2016	1994	1997	2000	2004	2008	2012	2016
Kjønn														
Menn	36	38	34	32	30	27	22	5,3	4,8	3,8	4,3	3,3	3,2	1,9
Kvinner	50	51	50	50	43	43	38	9,4	8,0	7,5	8,7	8,1	6,2	4,1
Alder														
9-12 år	68	55	58	62	53	57	49	14,8	8,6	8,7	10,3	9,5	8,3	4,9
13-15 år	71	68	60	61	44	51	49	13,4	8,9	5,3	7,2	3,9	5,1	2,7
16-19 år	63	61	60	49	39	30	35	9,0	6,8	3,5	6,1	5,0	2,0	1,3
20-24 år	46	38	50	39	36	20	22	5,4	3,2	6,8	4,7	5,2	1,1	0,9
25-34 år	44	41	36	39	38	29	26	6,8	7,1	5,6	7,3	4,9	2,5	2,8
35-44 år	41	49	45	40	41	40	38	9,0	6,8	6,8	7,5	7,7	7,1	4,6
45-54 år	37	38	37	39	31	31	28	5,5	6,2	5,8	6,5	6,4	4,6	3,0
55-66 år	27	30	33	36	27	33	22	4,9	4,4	4,3	6,2	4,2	6,4	2,8
67-79 år	21	29	27	34	33	38	25	3,6	4,7	3,4	3,2	3,5	4,3	2,8

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå

Synkende boklån blant de unge, økende andel boklån blant godt voksne

Det er særlig barn og unge som låner bøker på bibliotek. I forhold til tallene for 1994 har tallene for de seinere åra ligget noe lavere, så det er tydelig at denne aktiviteten synker blant både barn og unge. Antall bøker som lånes synker også. For personer i alderen 13-15 år sank antall lånte bøker per år fra 13,4 i 1994 til 2,7 i 2016. Nedgangen både i andelen som låner bøker og antall bøker de låner synker både for dem i alderen 9-12 år og 13-15 I tillegg synker antallet bøker som blir lånt for dem i alderen 16-19 år og 20-24 år.

Nedgang i boklån både blant ung og gammel

For personer i alderen 25 år til 79 år er det også slik at andelen som har lånt bøker på bibliotek har sunket de siste åra. Antall bøker som lånes har også sunket. Blant dem som er 55 år eller eldre er det faktisk slik at det har vært en litt økende tendens, både når det gjelder andelen som låner bøker og antall bøker som lånes i gjennomsnitt fram til og med 2012. Blant 67-79-åringene var det 38 prosent som hadde lånt bøker på folkebibliotek i 2012. I 2016 var andelen sunket til 25 prosent. Dette var også en nedgang i antall lånte bøker.

Mest boklån blant dem med høy utdanning

Både andelen som låner bøker og antall bøker de låner er høyere for dem med høy utdanning enn for dem med lav utdanning (tabell 8.2). I 2016 var det 23 prosent som hadde lånt bøker på folkebibliotek blant dem med utdanning på ungdomsskolenivå og de hadde lånt 1,4 bøker i gjennomsnitt. Blant dem med lang universitets- eller høyskoleutdanning var andelen 37 prosent og antall bøker lånt var 4,5.

Tabell 8.2. Prosentandel og antall lån av papirbøker, e-bøker og CD/film/lydbok på bibliotek siste 12 måneder 1994-2016, alle og etter kjønn og alder 2016

	Papirbøker lånt siste 12 måneder			E-bøker lånt siste 12 måneder			CD/film/lydbok lånt siste 12 måneder		
	Andel	Antall alle	Antall blant lånere	Andel	Antall alle	Antall blant lånere	Andel	Antall alle	Antall blant lånere
1994	43	7,4	17,2
1997	44	6,4	14,4
2000	42	5,6	13,4
2004	40	6,5	12,5
2008	36	5,7	13,2
2012	35	4,7	11,8
2016	30	3,0	10,3	3	0,1	4,8	10	0,7	7,5
Kjønn									
Menn	22	1,9	8,8	3	0,1	5,3	8	0,5	6,3
Kvinner	38	4,1	11,2	4	0,2	4,5	11	0,9	8,4
Alder									
9-15 år	49	4,0	8,2	5	0,1	:	13	0,5	4,1
16-24 år	29	1,1	4,0	2	0,0	:	4	0,2	:
25-44 år	33	3,8	12,1	4	0,2	:	13	1,0	8,3
45-66 år	25	2,9	12,0	4	0,2	:	8	0,8	9,2
67-79 år	25	2,8	11,5	2	0,1	:	7	0,4	:
Utdanning									
Ungdomsskole	23	1,4	6,5	3	0,0	:	6	0,5	:
Videregående skole	22	2,0	9,3	2	0,2	:	8	0,7	8,7
Univ./høgskole, kort	38	4,9	13,3	5	0,2	:	12	0,8	7,6
Univ./høgskole, lang	37	4,5	12,6	4	0,1	:	14	1,1	:
Bosted									
Tettbygd 100 000 el. fl	31	2,8	9,5	3	0,1	:	9	0,6	7,2
Tettbygd 20 000 – 99 000	32	3,0	9,5	3	0,2	:	11	0,8	7,3
Tettbygd under 20 000	34	3,6	10,7	4	0,2	:	10	0,7	7,5
Spredtbygd	26	2,8	11,3	3	0,1	:	9	0,8	8,2

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå

Tre prosent låner e-bøker på folkebibliotek

I 2016 var det 3 prosent som hadde lånt e-bøker på folkebibliotek siste 12 måneder. De som hadde lånt slike bøker hadde i gjennomsnitt lånt 4,8 bøker. Tallene er så små at det er vanskelig å si om det er noen betydelig forskjell mellom kjønn, aldersgrupper, utdanningsgrupper og bosted når det gjelder denne aktiviteten.

10 prosent hadde i 2016 lånt CD, film eller lydbok på folkebibliotek siste 12 måneder. Lånerne hadde i gjennomsnitt lånt 7,5 slike medier hver. Det er helst kvinner og personer med høy utdanning som har foretatt slike lån. Det er liten forskjell mellom personer som bor i ulike bostrøk.

En spesialundersøkelse om bibliotekbruk, gjennomført av Statistisk sentralbyrå i 2015 (Lagerstrøm og Revold 2015), viser for øvrig at 22 prosent av dem som hadde vært på folkebibliotek siste 12 måneder hadde lånt lydbøker. 28 prosent hadde lånt film og 7 prosent hadde lånt musikk.

Blant dem som hadde vært på folkebibliotek siste 12 måneder i 2016 hadde 66 prosent lånt papirbok, 7 prosent hadde lånt e-bok og 20 prosent hadde lånt CD, film eller lydbok (tabell 8.3). Kvinner hadde i større grad enn menn lånt bøker, mens det er liten forskjell mellom menn og kvinner når det gjelder andelen som har lånt e-bøker og CD/film/lydbok. Mannlige lånere låner noen flere e-bøker enn kvinnene,

mens det er kvinnene som låner noen flere CD, film eller lydbøker enn det mennene gjør.

Tabell 8.3. Prosentandel og antall lån av papirbøker, e-bøker og CD/film/lydbok på bibliotek siste 12 måneder, alle som har vært på bibliotek siste 12 måneder og etter kjønn. 2016

	Papirbøker lånt siste 12 måneder			E-bøker lånt siste 12 måneder			CD/film/lydbok lånt siste 12 måneder		
	Andel	Antall alle	Antall blant lånere	Andel	Antall alle	Antall blant lånere	Andel	Antall alle	Antall blant lånere
2016	66	6,6	10,3	7	0,3	5,1	20	1,5	7,7
Kjønn									
Menn	59	5,1	8,8	7	0,3	5,5	19	1,2	6,4
Kvinner	72	7,7	11,2	7	0,3	4,8	20	1,7	8,5

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsen 2016, Statistisk sentralbyrå

9. Idrettsarrangement av ulike slag

Det er visse typer idrettsarrangement vi foretrekker framfor andre. Dette valget er likevel knyttet til både kjønn, alder og bosted.

Mer enn halvparten av tilskuerne til idrett ser på fotball

Tabell 9.1 viser tall for det siste idrettsarrangementet de som har vært på slikt arrangement siste 12 måneder var tilskuere til. Dette er forholdstall mellom idrettene, og viser ikke totaltall for hver idrettsgren. Det er helt tydelig at fotball er den idretten som samler mest tilskuere, og har gjort det i hele perioden fra 1991 til 2016. Godt over halvparten av dem som har vært og sett på et idrettsarrangement har sett på fotball. I 2016 var andelen 56 prosent. Håndball kommer som nummer to, men har omtrent bare en firedel av den besøksprosenten som fotball har. I 2016 var andelen 14 prosent. Skiidrett totalt er den gruppen som fanger opp tredje mest tilskuere, med 5 prosent i 2016.

Tabell 9.1. Andel som var på ulike typer arrangement sist de var på idrettsarrangement, alle og etter kjønn. 1991-2016. Prosent

	Fotball	Håndball	Is-hockey	Annen lagidrett	Løping	Annen friidrett	Skiidrett	Skøyte-løp	Annen individuell idrett
Alle									
1991	61	14	3	5	3	5	5	0	6
1994	52	14	3	3	3	2	13	2	9
1997	60	14	2	3	2	4	8	0	7
2000	62	14	2	4	1	3	5	0	9
2004	63	13	2	3	1	3	5	0	9
2008	64	12	2	4	1	3	4	0	8
2012	61	12	1	4	1	3	6	0	11
2016	56	14	2	3	1	5	5	0	12
Menn									
1991	67	10	4	3	3	2	5	0	5
1994	60	9	4	3	2	2	13	1	6
1997	67	10	2	3	2	4	7	0	6
2000	68	9	3	3	1	3	5	0	7
2004	69	9	3	2	1	2	5	0	7
2008	70	8	3	4	0	3	3	0	7
2012	69	9	2	3	1	2	5	0	8
2016	63	9	3	2	2	3	6	0	11
Kvinner									
1991	54	18	3	7	5	1	5	0	7
1994	42	20	2	3	4	1	13	2	12
1997	51	20	1	3	2	4	9	0	9
2000	54	21	0	4	1	3	5	0	11
2004	55	19	1	3	1	4	6	0	10
2008	56	17	1	4	2	4	4	0	9
2012	51	15	1	4	1	5	7	0	15
2016	48	20	2	3	1	7	4	1	12

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå

Oppsving for skiidrett i OL-året 1994

For de fleste idrettene har det vært liten variasjon i andelen tilskuere fra 1991 til 2016. Det klareste unntaket er skiidrett, som hadde et sterkt oppsving i 1994. Dette har høyst sannsynlig sammenheng med OL på Lillehammer. Den relativt høye andelen som var på skøyte-løp det året, har nok også sammenheng med OL. Ellers ser det ut til at andelen som har vært tilskuere til løping har hatt en gradvis nedgang i løpet av perioden fra 1991 til 2016.

Kvinner ser mer på håndball enn menn

For både menn og kvinner er det fotball den idretten flest går og ser på, selv om andelen blant menn er høyere enn for kvinner. Kvinner går i omtrent dobbelt så stor grad på håndball som menn gjør. Dette forholdet har holdt seg nokså jevnt i hele perioden fra 1991 til 2016. Ellers er prioriteringen mellom menn og kvinner i valget av hvilke grener de ser på nokså lik. For begge kjønn slår tallene for 1994 positivt ut for skiidretten.

Flest ha vært på lokale arrangement

De som hadde vært tilskuere på et idrettsarrangement siste 12 måneder ble i undersøkelsene spurt om det arrangementet de sist var på var lokalt, krets-/distriktsarrangement, nasjonalt eller internasjonalt arrangement (tabell 9.2). Flest hadde vært på et lokalt arrangement. I 1991 var det 44 prosent, i 2016 var det 61 prosent. Mellom 1994 og 2016 har andelen som hadde vært på lokalt arrangement økt betydelig. Andelen som hadde vært på krets- eller distriktsarrangement har derimot sunket i samme periode fra 28 prosent i 1991 til 14 prosent i 2016. Andelen som hadde vært på et nasjonalt arrangement har derimot holdt seg omtrent på samme nivå; 23 prosent i 1991 og 26 prosent i 2012. Fra 2012 til 2016 har det derimot vært en nedgang.

Andelen som hadde vært på et internasjonalt arrangement var 5 prosent i 1991 og 7 prosent i 2016. I 1994 var det likevel hele 17 prosent av tilskuerne som hadde vært på et internasjonalt arrangement sist de var på idrettsarrangement. Her ser vi igjen at OL på Lillehammer må ha hatt en innvirkning.

Tabell 9.2. Andel som var på ulike arrangement sist de var på idrettsarrangement, alle og etter kjønn. 1991-2016. Prosent

	Lokalt arrangement	Krets-/distriktsarrangement	Nasjonalt arrangement	Internasjonalt arrangement
Alle				
1991	44	28	23	5
1994	36	27	19	17
1997	49	21	19	11
2000	51	19	23	8
2004	51	18	24	6
2008	53	16	25	6
2012	53	14	26	6
2016	61	14	18	7
Menn				
1991	36	30	29	6
1994	32	27	23	17
1997	43	21	25	12
2000	42	19	29	10
2004	43	17	31	8
2008	45	15	35	6
2012	45	13	35	7
2016	53	13	26	8
Kvinner				
1991	54	27	15	4
1994	41	27	15	18
1997	57	21	12	10
2000	62	18	16	4
2004	61	19	15	4
2008	63	17	14	6
2012	63	15	16	5
2016	70	15	9	5

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå

I hele perioden fra 1991 til 2016 har kvinner i større grad enn menn vært på lokale arrangement. Menn har på sin side i større grad enn kvinner vært på nasjonale arrangement. Når det gjelder krets-/distriktsarrangement og internasjonale arrangement har andelen blant menn og kvinner vært nokså lik.

Det er ingen store forskjeller mellom ulike aldersgrupper i hva slags arrangement de var på siste de var på et idrettsarrangement (tabell 9.3).

Personer i spredtbygde strøk går mest på lokale arrangement

Det er en forskjell mellom personer som bor i ulike bostedsstrøk i forhold til hva slags idrettsarrangement de var på sist de var på slike arrangement. De som bor i spredtbygde strøk går i større grad enn andre på lokale arrangement og krets-/distriktsarrangement enn de som bor i byene. De går derimot i mindre grad på nasjonale arrangement og internasjonale arrangement. Dette har nok sammenheng med at nasjonale og internasjonale arrangement i stor grad blir arrangert i byene,

det vil si befolkningsrike områder. Slike arrangementer blir derfor mindre tilgjengelige for dem som bor i spredtbygde strøk enn for dem som bor i byene, særlig de større byene.

Tabell 9.3. Andel som var på ulike arrangement sist de var på idrettsarrangement, etter alder og bosted. 2016. Prosent

	Lokalt arrangement	Krets-/distriktsarrangement	Nasjonalt arrangement	Internasjonalt Arrangement
9-15 år	60	16	16	4
16-24 år	56	15	20	9
25-44 år	63	13	19	6
45-66 år	62	13	17	8
67-79 år	64	17	14	4
Tettbygd 100 000 el. flere	53	11	24	12
Tettbygd 20 000 – 99 000	58	14	19	8
Tettbygd under 20 000	64	15	17	4
Spredtbygd	69	15	12	4

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsen 2016, Statistisk sentralbyrå

10. Egenaktivitet på kulturområdet

Kulturbruksundersøkelsene har spørsmål om folks kunstaktiviteter både når det gjelder musikk, billedkunst, dans og teater. Først skal vi se på musikk.

Egen musikkaktivitet: 32 prosent kan spille selv

32 prosent av befolkningen oppgir i 2016 at de kan spille et instrument. I 2012 var andelen 37 prosent, for øvrig det samme som i 2012 (tabell 10.1). Det har altså vært en nedgang i 2016 i forhold til de tidligere målingene. Blant mennene var andelen på 32 prosent i 2016 og blant kvinnene var den 31 prosent. Nedgangen gjelder altså begge kjønn.

Blant de mellom 9 og 12 år er det 55 prosent som sier de kan spille et instrument. Andelen synker med alderen og bare 19 prosent i alderen 67-79 år sier at de kan spille et instrument. Her kan nok barns oppfatning av hva det vil si å kunne spille et instrument være noe mindre kritisk enn blant de voksne. I nesten alle aldersgrupper har det vært en nedgang i andelen som kan spille fra 2012 til 2016.

Færre barn kan spille instrument

I nesten alle undersøkelsene fra 1991 og fram til 2016 er det de yngste som i størst grad har behersket et instrument. Andelen har likevel sunket betydelig i denne perioden. Dette kan muligens ha sammenheng med at blokkfløyteopplæring kanskje ikke er så vanlig i skolen som det har vært tidligere. Blant de voksne har andelen som kan spille instrument holdt seg på noenlunde på samme nivå i hele perioden.

Tabell 10.1. Andel som kan spille instrument, alle og etter kjønn og alder. 1991-2016. Prosent

	1991	1994	1997	2000	2004	2008	2012	2016
Alle	37	39	35	36	36	35	37	32
Kjønn								
Menn	35	37	32	34	34	37	38	32
Kvinner	39	41	38	39	38	34	35	31
Alder								
9-12 år	81	80	68	64	56	58	60	55
13-15 år	69	68	59	57	58	53	60	53
16-19 år	52	62	49	47	52	48	53	44
20-24 år	43	43	40	41	44	40	37	41
25-34 år	41	42	34	40	36	39	38	31
35-44 år	33	33	37	36	32	35	31	32
45-54 år	25	27	28	26	32	29	35	24
55-66 år	22	20	24	28	25	26	30	26
67-79 år	18	21	15	17	22	21	23	19
Menn								
9-15 år	66	68	56	54	46	60	54	50
16-24 år	39	47	36	36	42	43	42	45
25-44 år	36	35	29	36	32	35	36	32
45-66 år	24	27	29	27	29	31	34	25
67-79 år	18	22	18	16	23	28	31	19
Kvinner								
9-15 år	87	81	73	68	68	51	66	58
16-24 år	55	55	52	52	54	46	46	39
25-44 år	37	41	42	40	37	38	32	32
45-66 år	23	22	24	26	28	24	30	26
67-79 år	19	21	13	19	21	13	16	18

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå

Det er ingen stor forskjell mellom menn og kvinner i andelen som kan spille noe instrument, en tendens som har holdt seg helst siden 1991. Fra 1991 til 2004 var det kvinner som i større enn menn kunne spille noe instrument. Deretter ser det ut til at menn har tatt over som de som i størst grad kan spille instrument. I 2016 var det liten forskjell mellom kjønnene.

Liten forskjell mellom kjønn i ulike aldersgrupper

Ser vi denne utviklingen mellom kjønnene i ulike aldersgrupper, finner vi forskjeller. Blant aldersgruppen 9-15 år har jentene stort sett vært de mest aktive. Det samme er helt tydelig blant 16-25-åringene, men dette gjelder ikke for 2016. I aldersgruppen 25-44 år er det liten forskjell mellom kjønnene, men det heller mest i retning av at kvinnene er mest aktive. Blant 45-66 åringene har menn vært de mest toneangivende i nesten hele perioden fra 1991 til 2012. Det gjelder også blant 67-79-åringene. I 2008 var andelen 28 prosent blant menn og 13 prosent blant kvinner. I 2012 var tilsvarende tall 31 prosent blant menn og 16 prosent blant kvinnene. I 2016 har derimot denne forskjellen blitt borte, og menn og kvinners andel er nokså lik. Det gjelder alle aldersgruppene fra 16 til 79 år.

Vi finner også at de som har høyere utdanning i større grad kan spille instrument enn de med lav utdanning. Blant personer med utdanning på ungdomsskolenivå er det 28 prosent som kan spille et instrument, mens andelen er 40 prosent blant personer med høyere akademisk utdanning. (Se mer utfyllende tabeller i: Vaage 2017a). Det er ellers liten forskjell i andelen som kan spille instrument o man bor på landet eller i byene og hvilken landsdel man bor i.

Tallene fra 2016 viser at foreldres utdanning har liten betydning for om barn og unge kan spille et instrument. Blant barn i alderen 9-19 år kan 49 prosent av dem med foreldre uten akademisk utdanning spille et instrument, mens andelen er 52 prosent blant dem med foreldre med akademisk utdanning. Husholdsinntekten har også svært liten betydning for om barn og unge kan spille et instrument eller ikke.

En av tre som kan spille, gjør det regelmessig

I 2016 er det 30 prosent av dem som kan spille et instrument som spiller regelmessig. Blant menn er andelen 35 prosent, mens den er 25 prosent blant kvinner. Mellom aldersgruppene er det også forskjell. De yngste spiller i størst grad regelmessig. I aldersgruppen 9-12 år er det hele 47 prosent av dem som kan spille som spiller regelmessig, i gruppen 13-15 år er det 42 prosent. Blant barna er det liten forskjell mellom gutter og jenter når det gjelder denne aktiviteten. Blant de unge er det helst jentene som spiller regelmessig. Blant de voksne er det derimot menn som i størst grad spiller regelmessig når de kan spille et instrument.

Piano og gitar

I 2016 var gitar er det instrumentet som flest kunne spille (tabell 10.2). Alt i alt kan 13 prosent spille dette instrumentet. På en god annenplass kommer pianoet, som spilles av 12 prosent av befolkningen. Det er disse to instrumentene som uten sammenligning er de mest vanlige instrumentene. Blokkfløyta, trommer/slagverk og trompet/kornett kommer på tredje plass, med en andel av befolkningen på 3 prosent.

De fleste instrumenter har holdt seg på omtrent samme nivå i hele perioden fra 1994 til 2016. Det tydeligste avviket er blokkfløyte, som har sunket fra 11 prosent i 1994 til 3 prosent i 2016. El-orgel/synthesizer har også falt i samme periode fra 6 til 1 prosent.

Tabell 10.2. Andel av befolkningen som spiller ulike instrumenter 1994-2016, og etter kjønn og alder 2016. Prosent

	Blokk- fløyte	Andre treblåsere	Trompet, kornett	Andre messing- blåsere	Piano	El-orgel, synthe- sizer	Andre tangent- instru- menter	Gitar	Fiolin, fele	Andre streng- instru- menter	Trekspill, to-rader o.l.	Trommer, slagverk	Andre instru- menter
1994	11	3	3	4	14	6	2	12	2	1	3	2	2
1997	8	2	3	3	11	6	1	13	1	1	3	2	2
2000	6	2	4	4	12	4	0	12	2	1	2	2	2
2004	6	3	4	4	13	4	1	14	1	1	2	2	2
2008	4	2	4	4	12	2	1	13	1	1	2	4	3
2012	5	2	3	2	13	2	1	15	1	1	2	4	3
2016	3	1	3	2	12	1	0	13	2	1	1	3	3
Menn	2	0	3	1	9	1	0	17	1	1	1	6	4
Kvinner	4	2	3	3	16	1	0	10	2	1	1	1	2
9-12	7	3	8	2	18	1	0	13	6	0	0	7	3
13-15	1	1	1	2	20	1	2	27	1	1	0	9	2
16-19	3	2	3	2	17	1	0	22	1	1	1	3	2
20-24	3	1	2	3	19	1	1	19	2	1	1	5	6
25-34	3	1	3	2	13	1	0	15	1	2	2	4	4
35-44	3	1	3	2	13	2	0	14	2	1	1	2	2
45-54	5	2	4	3	7	2	0	8	1	1	1	4	3
55-66	4	0	4	2	7	2	0	14	0	1	1	2	3
67-79	0	0	1	1	8	0	0	5	1	0	1	0	2

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå

Piano for kvinner, gitar for menn

Det er klare forskjeller mellom ulike befolkningsgrupper når det gjelder valg av instrument. Kvinner velger i langt større grad piano enn menn gjør. 17 prosent av kvinnene spiller piano, mot 10 prosent av mennene. 4 prosent av kvinnene kan spille blokkfløyte, som også er en større andel enn for mennene. Mennene på sin side kan i større grad enn kvinnene spille gitar og trommer.

Aldersmessig er det også klare skiller. Vi kan kanskje i en viss grad snakke om generasjonsforskjeller, siden valg av musikkinstrument kan ha med moter å gjøre. Jevnt over kan vi si at pianoet brukes i alle aldersklasser, men mest blant barn og unge. Gitaren har også god aldersmessig spredning, men også her er det ungdom i 13-19-årsalderen som er de mest ivrige. Blokkfløyta er skolebarnas instrument framfor noe. 7 prosent av 9-12 åringene sier i 2016 de kan spille blokkfløyte. I 1997 var andelen i denne aldersgruppen på hele 35 prosent (Vaage 2000). Andelen synker gradvis med økende alder, og ingen av dem som befinner seg i aldersgruppen 67-79 år sier de kan spille blokkfløyte. Trommer/slagverk er det helst barn og unge som kan spille, særlig 16-19-åringene.

Piano for jentene, gitar og trommer for guttene

Ser vi igjen på 2016-tallene og ser på menn og kvinner på forskjellige alderstrinn, er det helt klart at jenter i mye større grad enn gutter kan spille piano. Mens hele 30 prosent av jentene i gruppen 9-15 år kan spille piano, gjelder det bare 5 prosent av guttene i samme aldersgruppe. På den annen side er det 13 prosent av guttene i denne aldersgruppen som kan spille tromme eller slagverk, mens det er bare 3 prosent av jentene. Blant de unge i alderen 16-24 år er det 27 prosent av guttene som kan spille gitar. Blant jentene i samme alder er andelen 12. Dette er nokså forskjellig fra 1997-tallene da 50 prosent av guttene i denne aldersgruppen og 24 prosent av jentene kunne spille gitar. Dette betyr en relativt sett nokså like stor nedgang for guttene og jentene.

Ser vi på utdanningens betydning, er det kanskje forbausende liten forskjell. Det er bare andelen som kan spille piano som tydelig er økende med økende utdanning. Blant dem som bare har utdanning på ungdomsskolenivå er det 10 prosent som kan spille piano, mens andelen er 17 blant dem som har høyere utdanning. Vi finner også at pianospill øker med økende husholdningsinntekt: Blant de som har husholdningsinntekt under 450 000 er det 11 prosent som kan spille piano. Blant dem som tjener 1 300 000 eller mer er andelen 16 prosent.

Alt i alt kan vi på grunnlag av disse tallene kanskje snakke om piano som et kvinneinstrument, og muligens også et høystatusinstrument. Det er derimot ikke noen klare trekk i retning av storbyinstrumenter og landsbygginstrumenter.

Mer enn 50 prosent av de aktive musikere kan spille gitar

Vi har hittil sett på dem som kan spille ulike instrumenter uansett om de spiller regelmessig eller ikke. Trekker vi dette inn i vurderingen er bildet noe annerledes. De som spiller regelmessig kan i noe større grad spille ulike instrumenter enn de som ikke spiller regelmessig. Det gjelder i særlig grad gitar, med 53 prosent av dem som spiller regelmessig, mot 38 prosent blant dem som ikke spiller regelmessig. De som spiller regelmessig kan også i større grad spille trompet, piano, fiolin og trekkspill.

De som spiller trompet spiller i størst grad offentlig. Blant dem som spiller på slike instrument har 42 prosent spilt på offentlig konsert eller tilstelning de siste to åra. Blant dem som spiller trommer er andelen 40 prosent. Blant piano- og gitarspillere er andelen 32 og 30 prosent.

12 prosent har opptrådt offentlig

I 2016 var det 12 prosent som hadde opptrådt offentlig med sang eller musikk de siste to åra. Andelen har holdt seg omtrent på det nivået helt siden 1991 (Vaage 2017b). Andelen var omtrent like stor blant menn og kvinner. Barna er de mest aktive og særlig gjelder det jentene. Blant jenter i alderen 9-15 år var det 40 prosent som hadde opptrådt offentlig, men andelen for gutter i samme alder var 30 prosent.

Blant barn og unge i alderen 9-19 år er det stor forskjell avhengig av foreldres utdanning. Blant de som har foresatte uten høyere utdanning er det 25 prosent som har opptrådt offentlig med sang eller musikk de siste to åra, mens andelen er 52 prosent blant de med foresatte som har høyere utdanning. Blant de voksne er det slik at de med høyere utdanning i større grad enn de som ikke har slik utdanning har deltatt med offentlige opptredener. Blant dem med bare ungdomsskole er andelen 8 prosent. Blant dem med lang universitets- eller høgskole er andelen 15 prosent.

Økende andel med i rock/pop-gruppe

Blant dem som er med i ulike former for organiserte sang- eller musikkgrupper, er de fleste med i kor eller sanggruppe (tabell 10.3). I 1991 var det 49 prosent av de aktive som var med i slike grupper. Seinere har tallet vært ganske stabilt på rundt 40 prosent. I 2016 var andelen på 36 prosent. Den nest største gruppen har vært korps eller janitsjarorkester, med en andel på fra 20 til 28 prosent i perioden, 21 prosent i 2016. Den tredje store gruppen er det som spiller i rock- eller popgrupper. Der var andelen på 9 prosent i 1994 og 23 prosent i 2016. Årene imellom har andelen variert noe. Andelen som spiller i klassisk musikkgruppe/orkester har hatt en økning fra 4 prosent i 1997 til 9 prosent i 2016. Ellers har det vært liten variasjon innenfor andre musikkgrupper i løpet av disse åra.

Tabell 10.3. Andelen som er med i ulike kor, orkester, sang- eller musikkgrupper, blant dem som er aktive i en eller annen gruppe. 1991-2016. Prosent

	1991	1994	1997	2000	2004	2008	2012	2016
Kor eller sanggruppe	49	45	46	46	43	38	43	36
Korps eller janitsjarorkester	24	28	27	25	22	21	20	21
Gruppe som spiller rock eller pop	9	14	11	10	15	19	14	23
Klassisk musikkgruppe/orkester	5	6	4	6	6	10	12	9
Spellemannslag/folkemusikkgruppe	4	4	5	4	4	5	1	3
Jazzgruppe	4	2	3	5	4	2	7	5
Visegruppe	2	3	5	3	2	3	2	3
Country and western-gruppe	1	2	1	0	1	3	0	1
Annen type sang- eller musikkgruppe	12	12	10	12	16	11	14	15
Antall svar	183	185	197	197	180	181	161	139

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå

Kvinner mest med i kor og sanggrupper

Kvinner er i mye større grad med i kor eller sanggruppe enn det menn er (tabell 10.4). Menn er på sin side i mye større grad med i grupper som spiller rock eller pop og i jazzgrupper. Ellers er det ingen grupper hvor det ene kjønn i utpreget grad er aktivt i forhold til det andre kjønn.

Tabell 10.4. Andelen som er med i ulike kor, orkester, sang- eller musikkgrupper, etter kjønn, blant dem som er aktive i en eller annen gruppe. 2004, 2008, 2012 og 2016. Prosent

	2004		2008		2012		2016	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Kor eller sanggruppe	26	58	28	50	28	56	21	48
Korps eller janitsjarorkester	20	24	20	23	24	17	19	22
Gruppe som spiller rock eller pop	27	5	30	6	22	5	46	6
Klassisk musikkgruppe/orkester	7	6	6	14	14	10	9	9
Spellemannslag/folkemusikk-gruppe	4	3	6	4	2	0	1	4
Jazzgruppe	7	1	3	0	11	3	6	4
Visegruppe	3	1	4	2	3	2	4	2
Country and western-gruppe	2	0	6	0	0	0	3	0
Annen type sang- eller musikkgruppe	22	10	10	12	12	16	13	17
Antall svar	79	101	90	91	74	87	58	81

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå

8 prosent av befolkningen drev med billedkunst eller kunsthåndverk på fritiden i 2016. Dette tallet var 15 prosent i 1991, og har siden sunket noe (tabell 10.5). 2 prosent har i samme periode deltatt på amatørteater eller revygruppe. Dobbel så mange, altså 4 prosent har i 2004, 2008 og 2012 drevet med organisert dans på fritiden. Dette tallet var 3 prosent i 2016.

Tabell 10.5. Andelen som driver aktivt med dans, amatørteater/revygrupper og billedkunst/kunsthåndverk på fritiden. 1991- 2012. Prosent

	1991	1994	1997	2000	2004	2008	2012	2016
Driver med organisert dans på fritiden	4	4	4	3
Deltar i amatørteater eller revygruppe	2	2	2	2	2	2	2	2
Driver med billedkunst/kunsthåndverk	15	14	12	12	12	11	11	8

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå

Kvinner mer aktive i billedkunst og kunsthåndverk

Tabell 10.6 viser at det er en klar tendens til at kvinner har vært mer aktive enn menn når det gjelder billedkunst/kunsthåndverk og organisert dans på fritiden. Fordelingen mellom menn og kvinner har derimot vært temmelig jevn når det gjelder deltakelse i amatørteater/revygruppe.

Tabell 10.6. Andelen som driver aktivt med dans, amatørteater/revygrupper og billedkunst/kunsthåndverk på fritiden. 1991- 2016. Prosent

	Driver med billedkunst /kunsthåndverk på fritiden						Deltar i amatørteater- eller revygruppe						Driver med organisert dans på fritiden			
	1991	1997	2004	2008	2012	2016	1991	1997	2004	2008	2012	2016	2004	2008	2012	2016
Menn	10	8	7	7	7	6	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1
Kvinner	19	17	17	15	14	11	2	3	3	1	2	3	7	5	6	4
9-12 år	15	13	7	10	11	11	4	5	7	3	7	5	10	9	15	9
13-15 år	17	7	14	10	8	10	4	4	4	4	8	8	7	6	8	7
16-19 år	11	11	12	14	13	10	8	3	9	2	4	6	5	7	5	3
20-24 år	16	12	17	10	11	11	3	3	3	2	1	2	5	4	2	2
25-34 år	15	11	13	12	11	13	2	1	2	1	1	1	3	2	3	1
35-44 år	16	15	10	11	11	6	1	2	2	2	2	2	2	2	2	1
45-54 år	15	13	9	10	9	5	0	3	1	2	1	2	2	4	2	1
55-66 år	12	11	14	15	10	9	1	0	0	1	0	1	4	2	3	3
67-79 år	14	15	11	6	11	8	0	2	3	1	1	1	3	5	4	2
Menn																
9-15 år	12	6	5	8	8	6	2	3	6	3	6	4	2	2	3	4
16-24 år	6	3	9	8	7	7	4	3	4	1	1	3	1	1	1	1
25-44 år	13	8	6	8	7	7	2	1	2	2	2	1	0	2	1	1
45-66 år	9	9	7	7	5	4	1	1	1	2	0	2	1	2	2	2
67-79 år	10	12	11	3	9	7	0	3	2	2	1	2	4	5	4	1
Kvinner																
9-15 år	20	14	14	13	12	14	6	6	6	4	9	9	16	13	21	12
16-24 år	22	20	21	17	17	15	5	3	8	3	3	5	10	11	6	5
25-44 år	19	18	17	14	16	10	1	2	2	2	1	2	5	2	4	1
45-66 år	18	15	16	18	14	10	1	2	1	0	1	1	5	4	3	3
67-79 år	17	17	12	9	12	8	0	2	5	0	1	0	3	5	3	3

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå

Det har i alle år vært en forbausende jevn fordeling mellom aldersgruppene i aktiviteter som billedkunst og kunsthåndverk på fritiden i alle år fram til og med 2012. I 2016 faller denne aktiviteten noe fra 35-årsalderen av. Barn og unge er og har vært de mest aktive innenfor amatørteater/revygruppe og organisert dans på fritiden. Blant de unge er jenter mer aktive enn gutter både når det gjelder organisert dans og billedkunst/kunsthåndverk. Forskjellen er ikke så stor mellom jenter og gutter når det gjelder amatørteater/revygruppe.

Dans og kor/musikkgruppe er mest organisert gjennom kulturskolen

Tabell 10.7 er basert på få personer, så prosenttallene er usikre. Tallene for 2004, 2008, 2012 og 2016 gir likevel en indikasjon om at det særlig er dem som driver med organisert dans på fritiden og dem som er aktivt med i kor, orkester, sang- eller musikkgruppe, som får dette organisert gjennom de kommunale musikk- og kulturskolene. De som i minst grad får aktivitetene sine organisert på denne måten er de som driver med billedkunst/kunsthåndverk. Blant dem som driver med amatørteater/revygrupper har økningen vært størst de siste 12 åra.

Tabell 10.7. Andelen blant dem som driver aktivt med ulike egne kulturaktiviteter som får dette organisert gjennom den kommunale musikk- og kulturskolen. 9-19 år. 2004, 2008, 2012 og 2016. Prosent

	2004	2008	2012	2016
Organisert dans på fritiden	39	31	40	38
Aktivt med i kor/orkester/sang- eller musikkgruppe	33	49	34	44
Spiller instrument regelmessig	21	27	22	20
Deltar i amatørteater/revygrupper	19	:	28	41
Driver med billedkunst/kunsthåndverk	4	11	10	9

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå

En av tre har vært aktive på idrettsarrangement siste to år

I alle undersøkelsene fra 1991 til 2016 har rundt 30 prosent av befolkningen vært aktive deltakere i idrettsarrangement i løpet av de siste to åra (tabell 10.8). I de ulike undersøkelsene har mellom 33 og 38 prosent av menn vært aktive, mens andelen har vært lavere blant kvinner; fra 20 til 27 prosent.

Tabell 10.8. Andel som i løpet av de siste to åra har vært aktiv deltaker i et idrettsarrangement, etter kjønn. 1991-2016. Prosent

	Alle	Menn	Kvinner
1991	27	34	20
1994	28	33	23
1997	30	36	24
2000	32	38	26
2004	29	34	23
2008	30	36	23
2012	29	36	23
2016	32	38	27

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå

Mest idrettsaktivitet blant menn i alle aldre

Det har stort sett vært slik at andelen som har deltatt i idrettsarrangement siste to åra har vært høyere blant menn enn blant kvinner i alle aldersgrupper i hele perioden fra 1991 til 2016. Blant både menn og kvinner har det vært en synkende aktivitetsgrad med økende alder (tabell 10.9). Blant begge kjønn har aktiviteten vært særlig stor i aldersgruppen 9-15 år. Den desidert laveste aktiviteten finner vi blant de eldste, altså aldersgruppen 67-79 år.

Tydeligst økning i aktiviteten blant gutter

Verken blant menn eller kvinner har det i noen aldersgrupper vært en tydelig økning i andelen aktive på idrettsarrangement perioden fra 1991 til 2016. I alle aldersgruppene er det likevel slik at andelen var høyere de siste åra enn den var i første halvdel av 1990-åra.

Tabell 10.9. Andel som i løpet av de siste to åra har vært aktiv deltaker i et idrettsarrangement, etter kjønn/alder og bosted. 1991-2016. Prosent

	1991	1994	1997	2000	2004	2008	2012	2016
Alder menn								
9-15 år	77	81	84	85	88	84	80	82
16-24 år	55	48	57	62	58	51	55	62
25-44 år	34	32	38	33	30	35	33	36
45-66 år	14	14	17	20	14	22	19	24
67-79 år	0	8	7	8	7	12	14	10
Alder kvinner								
9-15 år	73	66	81	73	79	78	73	78
16-24 år	25	42	47	39	41	36	37	40
25-44 år	17	15	16	22	18	19	21	25
45-66 år	9	9	13	10	7	8	11	17
67-79 år	4	1	1	3	5	4	3	8
Bosted								
Tettbygd 100 000 eller flere	23	27	31	30	34	29	31	37
Tettbygd 20 000 - 99 000	26	27	34	37	31	34	27	31
Tettbygd under 20 000	30	30	30	34	27	29	30	32
Spredtbygd	25	27	28	26	24	27	27	31

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå

Stabil idrettsaktivitet i by og land

Perioden 1991 til 2016 totalt sett, viser ingen store forskjeller mellom ulike bostedsstrøk i landet i andelen som har vært aktive på idrettsarrangement (tabell 10.9). Stort sett må man si at tallene er forbausende stabile både mellom bostedsstrøkene og fra år til år.

Mest aktive i fotball

I hele perioden fra 1991 til 2016 har fotball vært den idretten som flest svarer at de har vært aktive med sist de deltok på et idrettsarrangement (tabell 10.10). Denne idretten har holdt seg stabil over åra, med lavest andel på 36 prosent i 1991 og høyest på 41 prosent i 2004. Menn har i hele denne perioden vært mest aktive i denne idretten, med en andel på mellom 45 og 50 prosent. Kvinnene ligger betydelig lavere, men det er blant dem økningen har funnet sted: Andelen blant dem var 18 prosent i 1991 og har økt mer eller mindre jevnt til 27 prosent i 2004. I 2016 var andelen på 24 prosent. I 2004 var første gang fotball hadde en høyere andel blant kvinner enn håndball, som tidligere har vært nokså jevnstor med fotballen. Totalt sett og særlig for mennene har håndballen hatt en betydelig lavere andel enn fotball. Håndballen har i hele perioden hatt en betydelig høyere andel blant kvinner enn blant menn.

Tabell 10.10. Andel som har deltatt i ulike typer idrettsgrener sist de deltok på idrettsarrangement¹, etter kjønn. 1991-2016. Prosent

	Fotball	Håndball	Ishockey	Annen lagidrett	Løping	Annen friidrett	Skøyteløp	Skiidrett	Annen individuell idrett
Alle									
1991	36	11	1	11	14	3	0	6	18
1994	37	13	1	6	13	3	1	7	20
1997	38	12	0	7	10	3	1	5	24
2000	39	13	1	7	6	5	0	6	21
2004	41	12	1	6	6	5	0	6	24
2008	37	12	1	8	6	5	0	6	24
2012	38	11	1	8	7	3	0	7	26
2016	35	12	1	6	8	5	0	7	28
Menn									
1991	47	6	1	9	11	2	0	8	16
1994	49	6	1	5	11	1	1	9	17
1997	48	5	0	6	10	2	1	7	21
2000	50	5	2	8	6	3	0	6	19
2004	49	5	1	5	5	4	0	6	25
2008	45	6	1	7	4	3	0	7	26
2012	45	5	1	10	7	3	0	6	23
2016	41	5	1	5	8	5	0	7	28
Kvinner									
1991	18	19	1	14	17	3	0	4	22
1994	19	23	0	7	17	5	0	4	24
1997	20	23	1	9	11	4	1	2	30
2000	23	26	0	7	7	7	0	5	25
2004	27	21	1	8	8	6	0	6	23
2008	25	22	0	8	10	8	0	4	22
2012	26	21	0	4	7	3	1	8	30
2016	24	21	1	7	8	5	1	6	27

¹Personer som har vært aktiv deltaker på et idrettsarrangement de siste to åra i 1991 og 1994, siste 12 måneder i 1997, 2000 og 2004, 2008, 2012 og 2016.

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå

Løping var den nest største idretten i 1991, med 14 prosent. Den har sunket betydelig, og var på 8 prosent i 2016. Denne nedgangen har vært kraftig både blant kvinner og menn. Andre idrettsgrener har endret seg mindre. Skiidretten har holdt seg på omtrent 6-7 prosent i alle undersøkelsene. Her var menn noe mer aktive enn kvinner på 1990-tallet, men i de siste undersøkelsene har det vært et nokså likt forhold mellom kvinner og menn på dette feltet.

Fotball blant halvparten av barna

Fotball er den idretten som i særlig grad er dominerende blant barna (tabell 10.11). Blant de i alderen 9-15 år var det i 2016 43 prosent som hadde deltatt i denne idretten sist de de deltok i et idrettsarrangement. I aldersgruppen 16-24 år var det 48 prosent. Blant personer i alderen 45-66 år var det bare 16 prosent som deltok i fotball. De hadde derimot høyere andeler deltakelse i løping, skiidrett og andre individuelle idrettsgrener.

Tabell 10.11. Andel som har deltatt i ulike typer idrettsgrener sist de deltok på idrettsarrangement, etter alder. 2016. Prosent

	Fot-ball	Hånd-ball	Is-hockey	Annen lagidrett	Løping	Annen friidrett	Skøyte-løp	Skiidrett	Annen individuell idrett	Antall svar
Alder										
9-15 år	43	21	2	4	1	6	1	5	18	261
16-24 år	48	8	1	6	9	3	0	4	21	110
25-44 år	28	9	0	7	9	4	0	8	35	120
45-66 år	16	8	1	8	15	6	0	10	38	82
67-79 år	:	:	:	:	:	:	:	:	:	14
Bosted										
Tettbygd 100 000 eller flere	34	7	2	6	11	4	1	8	27	137
Tettbygd 20 000 - 99 000	40	14	1	5	7	5	0	5	23	134
Tettbygd under 20 000	37	12	0	6	5	4	1	7	29	172
Spredtbygd	26	14	0	5	8	6	0	8	33	125

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsen 2016, Statistisk sentralbyrå

Tall fra 2016 viser at 43 prosent av dem med bare ungdomsskole var med på fotballkamp sist de var aktive deltakere i noen form for idrett. Andelen var bare 8 prosent blant dem med lang universitet- eller høyskole utdanning. De med høy utdanning var derimot mer aktive med løping og skiidrett enn dem med lavere utdanning.

Uansett om man bor i de store byene eller i spredtbygde strøk er fotball den idretten nordmenn helst deltar i når de er aktive på et idrettsarrangement (tabell 10.11). Andelen er likevel noe mindre blant dem som bor i storbyene enn i mindre tettbygde strøk. De som bor i storbyene er derimot noe mer aktive innen løping enn de som bor i mindre tett befolkede områder.

Flest på lokale arrangement

De fleste som har vært aktive deltakere i idrettsarrangement i løpet av de siste to åra, har deltatt i et lokalt arrangement sist de deltok (tabell 10.12). Dette gjelder både menn og kvinner og gjelder hele perioden fra 1994 til 2016. Andelen som har deltatt i lokale arrangementer har dessuten økt i denne perioden, fra 50 prosent i 1994 til 70 prosent i 2016.

Tabell 10.12. Type arrangement blant dem som har vært aktiv deltaker i et idrettsarrangement siste to år, etter kjønn. 1994-2016. Prosent

	Lokalt arrangement	Krets-/distriktsarrangement	Nasjonalt arrangement	Internasjonalt arrangement	Antall svar
Alle					
1994	50	34	13	3	557
1997	64	24	10	2	640
2000	65	22	10	3	804
2004	70	19	9	2	543
2008	65	20	13	2	521
2012	66	19	12	3	548
2016	70	14	10	5	587
Menn					
1994	50	35	12	3	324
1997	63	25	10	2	390
2000	63	23	10	4	473
2004	67	20	10	3	326
2008	62	20	16	2	320
2012	63	18	15	3	332
2016	70	15	11	4	334
Kvinner					
1994	50	33	15	3	233
1997	65	22	10	2	250
2000	68	21	9	1	331
2004	74	18	7	2	217
2008	70	34	6	2	201
2012	70	20	6	2	216
2016	70	13	8	7	253

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå

Den nest største andelen av de aktive deltok sist i krets- eller distriktsarrangement. Men andelen har sunket, fra 34 prosent i 1994 til 14 prosent i 2016. Nedgangen gjelder begge kjønn. 13 prosent deltok i et nasjonalt arrangement i 1994. Dette var på 10 prosent i 2016, men var nede på 9 prosent i 2004. Det har vært en nedgang i de nasjonale arrangementene blant kvinner, men nokså stabilt blant menn. I hele perioden har rundt 2-4 prosent deltatt i et internasjonalt arrangement sist de var med på et idrettsarrangement. Her er det liten forskjell mellom menn og kvinner

I 2016 var det ingen store forskjeller mellom aldersgruppene når det gjelder hva slags type idrettsarrangement de deltok i (tabell 10.13). Godt over 50 prosent deltok mest i lokale arrangementer. Det er personer i alderen 25-44 år som i størst grad har deltatt i krets- eller distriktsarrangement, men heller ikke her er forskjellen stor mellom aldersgruppene. De yngste har i minst grad deltatt i nasjonale eller internasjonale arrangement sist de deltok på et idrettsarrangement. Personer i alderen 25-44 år er de som i størst grad har deltatt i nasjonale arrangementer.

Tabell 10.13. Type arrangement blant dem som har vært aktive deltakere i et idrettsarrangement siste to år, etter alder. 2016. Prosent

	Lokalt arrangement	Krets-/distrikts- Arrangement	Nasjonalt arrangement	Internasjonalt arrangement	Antall svar
9-15 år	74	15	4	3	261
16-24 år	75	13	7	5	110
25-44 år	58	18	17	8	120
45-66 år	72	10	11	7	82
67-79 år	:	:	:	:	14

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsen 2016, Statistisk sentralbyrå

11. Interessen for å bruke ulike massemedier

I tillegg til bruken av massemediene, er også interessen for å bruke ulike massemedier blitt målt i en del av kultur- og mediebruksundersøkelsene. I undersøkelsene fra og med 1994 er det blitt målt interesse for å lese bøker og ukeblad. Fra 2008 er interessen for å lese aviser og bruke radio, fjernsyn og Internett blitt målt.

Tabell 11.1 viser interessen for bruk av ulike medier i de tre siste målingene, det vil si 2008, 2012 og 2016. Interessen for bruk av Internett ble for øvrig ikke målt i 2016. I både 2008 og 2012 var det flest som var meget interessert i å bruke Internett. Det er liten forskjell i andelen som er meget interessert i å bruke aviser, bøker, fjernsyn og radio, alle rundt 20 prosent. Ukeblader skiller seg ut som et medium som få er meget interessert i å bruke. Denne andelen er dessuten synkende. Bare tre prosent svarte det i 2016, mot sju prosent i 2008. Det er også en noe mindre andel som er meget interessert i å lese aviser, se på fjernsyn og høre på radio. Interessen for boklesing har derimot holdt seg temmelig stabil fra 2008 til 2016.

Tabell 11.1. Interesse for å bruke ulike medier. 2008, 2012 og 2016. Prosent

	Meget interessert			Ganske interessert			Litt interessert			Ikke interessert		
	2008	2012	2016	2008	2012	2016	2008	2012	2016	2008	2012	2016
Internett	37	45	..	33	31	..	17	14	..	12	8	..
Aviser	29	26	23	38	37	37	26	29	30	6	7	9
Bøker	27	25	25	26	27	26	31	31	32	15	16	16
Fjernsyn	23	22	20	46	44	42	28	28	31	2	4	7
Radio	20	18	17	37	37	35	36	37	37	7	7	10
Ukeblader	7	6	3	16	14	10	44	41	36	33	38	50

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå

Synkende interesse for TV-seing og ukebladlesing

Når vi legger til de som er ganske interessert i å bruke massemedier, ser vi igjen at interessen for boklesing er stabil. I 2008 var 53 prosent meget eller ganske interessert, i 2016 var andelen 51 prosent.

Går vi derimot tilbake til 1994 var andelen 62 prosent, så på lengre sikt har interessen for boklesing gått noe nedover. Fjernsynsinteressen har gått ned de seinere åra: Fra 69 prosent i 2008 til 62 prosent i 2016. Ukebladinteressen viser særlig nedgang. I 2008 var det 23 prosent som var meget eller ganske interessert i dette. I 2016 var andelen 13 prosent.

Halve befolkningen ikke interessert i ukebladlesing

Andelen som ikke er interessert i å bruke dem varierer fra medium til medium. Andelen er størst for ukebladlesing, med 33 prosent i 2008 og hele 50 prosent i 2016. For fjernsynsseing har andelen økt fra to prosent til sju prosent i samme periode. Andelen som ikke er interessert i å lese bøker, har holdt seg på 15-16 prosent. I 1994 var denne andelen på 7 prosent, så her har det vært en økning i et lengre perspektiv.

Endring i medieinteressen gjenspeiler endringen i mediebruk

Ser vi disse endringene i interesstallene over tid i forhold til endring i mediebruken (Vaage 2017a), finner vi en ganske tydelig sammenheng. Der det har vært nedgang i mediebruken, for eksempel for avislesing, fjernsynsseing og ukebladlesing, finner vi også en tilsvarende nedgang i interessen. Den stabile interessen for boklesing reflekterer den tilsvarende stabiliteten for boklesing.

Kvinner er mest interessert i bok- og ukebladlesing

Tabell 11.2 viser at forskjellen mellom menn og kvinner i interessen for mediebruk varierer fra medium til medium. Det er liten forskjell i andelen som interesserer seg

for avislesing, fjernsynsning og radiolytting. Derimot er det stor forskjell når det gjelder boklesing og ukebladlesing. Blant menn er det 15 prosent som er meget interessert i å lese bøker. Blant kvinner er andelen 36 prosent. Blant menn er det 64 prosent som ikke er interessert i å lese ukeblader. Blant kvinner er andelen 38 prosent. Denne forskjellen finner vi for øvrig igjen i bruken av disse mediene (Vaage 2017a).

Tabell 11.2. Interesse for å bruke ulike medier, etter kjønn. 2016. Prosent

	Meget interessert		Ikke interessert	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Aviser	24	22	10	8
Bøker	15	36	25	8
Fjernsyn	21	19	8	5
Radio	17	17	11	10
Ukeblader	2	4	64	38

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsen 2016, Statistisk sentralbyrå

Interesse for avislesing og radiolytting øker kraftig med alderen

Tabell 11.3 viser at interessen for bruk av ulike massemedier er klart knyttet til alder. Interessen for både avislesing og radiolytting øker med alderen. Mens tre prosent av personer i aldersgruppen 9-15 år er meget interessert i avislesing, gjelder det 46 prosent av dem i aldersgruppen 67-79 år. Omvendt finner vi at blant dem i alderen 9-15 år er 45 prosent ikke interessert i å lese aviser, men andelen er 3 prosent blant 67-79-åringene. Samme tendens, men ikke så tydelig, finner vi for radiolytting. En viss tendens i samme retning finner vi når det gjelder boklesing, men sammenhengen med alder er ikke så tydelig. Det er ingen klar sammenheng mellom alder og fjernsynsning og ukebladlesing.

Tabell 11.3 Interesse for å bruke ulike medier, etter alder. 2016. Prosent

	Meget interessert					Ikke interessert				
	9-15 år	16-24 år	25-44 år	45-66 år	67-79 år	9-15 år	16-24 år	25-44 år	45-66 år	67-79 år
Aviser	3	12	20	27	46	45	15	4	2	3
Bøker	20	15	24	29	37	16	24	16	13	16
Fjernsyn	21	17	19	19	25	4	13	9	4	3
Radio	4	9	16	23	25	28	18	7	5	9
Ukeblader	2	1	2	3	5	55	60	50	46	48

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsen 2016, Statistisk sentralbyrå

De med høy utdanning er mest interessert i avis- og boklesing

Interessen for å bruke ulike medier varierer også i en viss grad etter utdanning (tabell 11.4). Det er en klar sammenheng mellom høy utdanning og lesing av aviser og bøker. Mens 12 prosent av dem med utdanning på ungdomsskolenivå ikke er interessert i avislesing, er andelen bare én prosent for dem med lang universitets- eller høgskoleutdanning. En slik sammenheng finner vi ikke når det gjelder fjernsynsning, radiolytting og lesing av ukeblader.

Tabell 11.4. Interesse for å bruke ulike medier, etter utdanning. 2016. Prosent

	Meget interessert				Ikke interessert			
	Ungdoms- skole	Videre- gående skole	Univers./ høgskole, kort	Univers./ høgskole, lang	Ungdoms- skole	Videre- gående skole	Univers./ høgskole, kort	Univers./ høgskole, lang
Aviser	17	26	27	39	12	3	2	1
Bøker	17	23	33	39	29	19	6	6
Fjernsyn	17	22	20	17	9	5	6	7
Radio	12	21	18	19	15	7	6	6
Ukeblader	3	3	2	2	51	49	47	57

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsen 2016, Statistisk sentralbyrå

12. Hvilke bøker leser vi?

I kulturbruksundersøkelsene er det stilt noen konkrete spørsmål om bøker man leser. Det gjelder både hvor man skaffer seg bøker, hvilke forfattere man foretrekker, hvilke land de er fra og hvilke språk bøkene er lest på. Hvilke bøker vi leser for barn er også med.

Bøker skaffes helst i bokhandel

Bokleserne skaffer seg bøker på mange måter. I 2016 hadde 37 prosent av dem som hadde lest bok en gjennomsnittsdag kjøpt boka i en bokhandel (tabell 12.1). 17 prosent hadde fått tak i den på bibliotek eller bokbuss, mens 14 prosent hadde fått den i gave. 6 prosent hadde fått tak i den gjennom en bokklubb. I 1997 var denne andelen på 21 prosent. I tillegg hadde 10 prosent lånt av andre. 2 prosent hadde kjøpt boka i en kiosk eller lignende. Kun 1 prosent hadde kjøpt boka i et antikvariat.

Tabell 12.1. Hvordan man har skaffet seg bok man leser, 1991-2016 og etter kjønn og alder 2016. Prosent

	Bok- klubb	Bok- handel	Kiosk o.l.	Antik- variat	Fått i gave	Bibliotek, bokbuss	Lånt av andre	På annen måte
1991	18	20	4	1	13	19	18	7
1994	19	19	7	1	12	23	13	6
1997	21	21	5	1	12	20	13	7
2000	19	23	5	2	11	19	15	6
2004	17	25	7	1	13	19	13	5
2008	10	26	8	1	13	16	16	7
2012	8	35	4	1	16	17	13	6
2016	6	37	2	1	14	17	10	9
Menn	4	41	2	1	15	19	6	11
Kvinner	8	35	2	1	13	17	12	9
9-15 år	4	29	1	0	16	34	5	7
16-24 år	2	44	0	0	11	20	8	12
25-44 år	9	41	2	2	13	10	11	10
45-66 år	7	37	4	1	13	16	9	10
67-79 år	7	33	3	0	15	18	14	8

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå

I de åtte kulturbruksundersøkelsene som er gjennomført fra 1991 til 2016 har disse fordelingene endret seg lite for noen kilder. Bokhandlene har styrket seg litt i løpet av disse åra i forhold til andre måter bøker blir distribuert på, mens bokklubbene har blitt svekket.

Bokhandel mest for menn, bibliotek mest for kvinner

2016-undersøkelsen og tidligere undersøkelser viser at mannlige lesere i større grad enn de kvinnelige

kjøper bøker de leser i bokhandel (Vaage 2000, 2007 og 2016). Kvinnelige lesere bruker på sin side i større grad bokklubb og lån av andre når de skaffer seg bøker. Ellers er det ikke så store forskjeller mellom menn og kvinner når det gjelder anskaffelsen av bøker de leser.

Barna bruker biblioteket mest

Bokhandel som bokkilde er mest vanlig blant boklesere som er 16 år og eldre. De i alderen 9-15 år bruker bokhandel i noe mindre grad. Biblioteket brukes derimot mest av de yngste. Aldersgruppen 25-44 år er på sin side de som i minst grad bruker bokklubbene. Det er særlig de eldre som låner bøker av andre, men her er forskjellen mellom aldersgruppene ikke så stor. Det er også nokså lik fordeling mellom aldersgruppene når det gjelder dem som har fått bøker de har lest som gave. Dette gjelder likevel helst barn og de eldre.

I 2016 hadde ikke utdanning så mye å si for hvor folk skaffer seg bøker de leser. De som har lav utdanning har likevel i større grad enn andre boklesere fått boka i

gave. Her var andelen 26 prosent, mot 12 prosent blant dem med høy utdanning. De med høy husholdningsinntekt har i større grad enn andre fått tak i bok gjennom bokhandel.

Mest bruk av bokhandel i store byer

De som bor i de store byene bruker i større grad enn andre bokhandelen til å skaffe seg de bøkene de leser. Blant dem var det 40 prosent som kjøpte sist leste bok i bokhandel. Blant dem som bor i spredtbygde strøk var andelen 29 prosent. De som bor i spredtbygde strøk har i større grad enn andre fått boka gjennom bokklubb. Biblioteket var omtrent like viktig kilde uansett om man bor i byer eller på landsbygda. Avstand til nærmest bokhandel betyr lite for om bokhandel er kilden til siste bok man har lest. De som bor langt unna en bokhandel bruker bokklubb som kilde for bøker i større grad enn de som har bokhandel i nærheten.

Foretrekker utenlandske forfattere

I 2016 hadde 50 prosent av bokleserne en gjennomsnittsdag lest en bok som opprinnelig var skrevet på norsk (tabell 12.2). Denne andelen var noe høyere enn i de tidligere kulturundersøkelsene. Det er opprinnelig engelskspråklige bøker som ellers dominerer på nordmenns nattbord, med 33 prosent av leserne. Denne andelen har variert nokså lite mellom undersøkelsene fra 1994 og framover.

9 prosent hadde lest bøker som opprinnelig var skrevet på nordiske språk utenom norsk, 7 prosent var andre europeiske språk og 2 prosent var språk utenom Europa. Annet nordisk språk har økt fra 1994 og framover, men har sunket noe de seinere åra. Annet europeisk og ikke-europeisk har holdt seg på noenlunde samme nivå de siste ti åra.

Tabell 12.2. Bokas originalspråk og hva slags språk boka ble lest på, 1994-2016 og etter kjønn og alder 2016. Prosent

	Norsk	Annet nordisk	Engelsk/ *Amerikansk	Annet europeisk	Ikke europeisk	Bok-mål	Ny-norsk	Annet språk
1994	44	5	40	8	3	88	2	10
1997	46	7	38	5	3	87	4	9
2000	48	6	36	7	2	77	4	20
2004	46	9	36	6	4	83	4	13
2008	47	14	29	6	1	83	3	14
2012	42	10	39	4	3	83	2	15
2016	50	9	33	7	2	81	4	14
Menn	49	9	32	5	4	80	2	18
Kvinner	50	8	33	8	1	81	4	13
9-15 år	60	2	35	1	3	88	4	5
16-24 år	41	5	42	12	0	78	0	22
25-44 år	37	15	33	11	3	65	6	27
45-66 år	53	9	32	5	2	85	1	12
67-79 år	57	7	28	6	3	88	5	7
Ungdomsskole	56	7	25	10	2	82	1	17
Videregående skole	55	12	24	4	5	90	3	8
Universitet/høgskole, kort	40	10	41	8	1	73	3	21
Universitet/høgskole, lang	45	6	39	10	0	69	10	21

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå

Kvinner leser mest norske forfattere

De tidligere kulturbruksundersøkelsene viser at det i særlig grad er kvinner som leser bøker som opprinnelig er skrevet på norsk. Menn leser i større grad enn kvinner angloamerikansk og utenomeuropeisk litteratur. Dette har endret seg i 2012- og 2016-undersøkelsene. Det er ikke lenger noen klar forskjell mellom menn og kvinner når det gjelder dette forholdet.

Barn og eldre boklesere er de gruppene som i størst grad leser litteratur som har norsk som originalspråk. De unge og de yngre voksne leserne er i størst grad

opptatt av angloamerikansk litteratur. Aldersgruppen fra 25-44 år er dem som helst leser annen nordisk litteratur.

Mest angloamerikansk litteratur blant dem med høy utdanning

Boklesernes utdanning har klar sammenheng med valg av litteraturens originalspråk. Det er særlig de med universitets- eller høyskoleutdanning som skiller seg ut. De leser relativt sett mindre norsk litteratur enn gjennomsnittet og mere angloamerikansk litteratur. Dette gjelder særlig annen nordisk og annen europeisk litteratur. Boklesere med lav utdanning leser i større grad norsk litteratur.

Mest norsk språk – og bokmål

Selv om bare halvparten av de bøkene vi leser har norsk forfatter, leser vi mer enn åtte av ti bøker på norsk, de aller fleste på bokmål. Dette har vært tendensen helt siden 1994. Menn leser bøker på utenlandske språk i noe større grad enn kvinner gjør. Det er særlig personer i alderen 16-44 år som leser bøker på utenlandske språk. Boklesere som er barn og eldre personer leser i størst grad bøkene på norsk. Personer med høy utdanning leser i større grad bøker på andre språk enn norsk enn det dem uten slik utdanning har.

I kulturbruksundersøkelsene blir de som har lest i ei bok dagen før, spurt om tittel og forfatter på den boka de leste. Tabell 12.3 omfatter en liste over norske roman- eller novelleforfattere som er blitt lest av minst fem personer som deltok i kulturbruksundersøkelsene fra 1994 til 2016.

Tabell 12.3 Antall boklesere fordelt på norske roman- og novelleforfattere. 1994-2016. Minst 5 lesere totalt.

	1994	1997	2000	2004	2008	2012	2016	Sammen- lagt
Jo Nesbø	0	0	0	3	11	23	4	41
Anne Karin Elstad	7	3	6	5	2	1	0	24
Anne Holt	2	7	2	4	2	2	3	22
Margit Sandemo	9	5	2	1	3	1	0	21
Gunnar Staalesen	2	2	3	2	5	1	3	18
Unni Lindell	0	0	1	6	2	5	1	15
Jostein Gaarder	3	10	2	1	0	0	0	14
Jon Michelet	0	1	1	3	1	1	7	14
Ingvar Ambjørnsen	4	2	5	1	0	0	0	12
Lars Saabye Christensen	2	1	0	2	6	0	0	11
Knut Hamsun	0	1	2	4	1	2	1	11
Roy Jacobsen	3	3	0	1	0	2	2	11
Frid Ingulstad	0	0	0	3	5	0	2	10
Bente Pedersen	4	3	1	1	0	0	0	9
Karin Fossum	0	1	2	1	2	1	2	9
Anne Grethe Lerum	6	2	0	0	0	0	0	8
Herbjørg Wassmo	1	1	3	1	2	0	0	8
Anne B. Ragde	0	0	0	0	4	3	1	8
Tom Christensen	0	2	0	2	3	0	1	8
Linn Ullmann	0	0	0	0	0	1	7	8
Khalid Hussain	0	0	0	0	5	1	1	7
Jørn Lier Horst	0	0	0	0	0	5	2	7
Tom Egeland	0	0	0	0	2	3	2	7
Erlend Loe	0	0	2	2	2	0	0	6
Ketil Bjørnstad	0	0	0	0	0	0	6	6
Kjell Hallbing/Louis Masterson	5	0	0	0	0	0	0	5
Åsne Seierstad	0	0	0	2	3	0	0	5

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå

Jo Nesbø mest lest, dernest Anne Karin Elstad

Tabellen bærer mye preg av krim-/spenningslitteratur og slektsromaner (serielitteratur). Jo Nesbø topper tabellen, fulgt av Anne Karin Elstad, Anne Holt, Margit Sandemo og Gunnar Staalesen. Mens Holt og Staalesen har hatt et nokså jevnt antall lesere i de ulike åra, har Elstad og Sandemo hatt en nedgang de siste åra. Jo Nesbø bare vært på lista de fire siste årgangene og med en særlig stor lesergruppe i 2012.

Knut Hamsun er den eneste «klassiske» forfatteren som er med i tabellen. Han har holdt seg inne på lista i nesten hele perioden, på tiende plass blant 27 forfattere. Jostein Gaarder, Ingvar Ambjørnsen, Anne Grete Lerum og Kjell Hallbing (Morgan Kane-serien) hadde gode plasseringer i første del av perioden, men er siden falt helt ut av tabellen. Jo Nesbø, Frid Ingulstad, Anne B. Ragde, Khalid Hussain, Tom Egeland, Jørn Lier Horst og Linn Ullmann har kommet inn på lista i den siste delen av perioden.

Tabell 12.4. Antall boklesere fordelt på utenlandske roman- og novelleforfattere. 1994-2016. Minst 5 lesere totalt.

	1994	1997	2000	2004	2008	2012	2016	Sammenlagt
Stig Larsson	0	0	0	0	11	18	0	29
J. K. Rowling	0	0	4	2	8	7	8	29
Henning Mankell	0	1	1	9	7	3	2	25
Ken Follet	4	3	2	2	1	5	2	19
Jan Guillou	2	3	4	0	4	2	4	19
Agatha Christie	7	3	2	1	0	1	0	14
Robert Ludlum	4	3	2	2	2	0	0	13
Camilla Läckberg	0	0	0	0	2	8	3	13
John Grisham	5	3	1	3	1	0	0	12
J. R. R. Tolkien	1	2	2	4	1	1	1	12
Isabelle Allende	3	2	2	2	2	0	1	12
Robert Jordan	0	1	2	4	3	1	0	11
Dan Brown	0	0	0	3	6	1	1	11
Jojo Mojes	0	0	0	0	0	0	9	9
Stephen King	1	1	3	0	1	2	0	8
John Irving	1	0	2	0	3	2	0	8
Jeff Kinney	0	0	0	0	0	5	3	8
Stephanie Meyer	0	0	0	0	0	5	3	8
Lisa Marklund	0	0	0	0	5	1	2	8
Roald Dahl	1	3	1	2	0	0	0	7
George Martin	0	0	0	0	0	6	1	7
Arthur Conan Doyle	3	2	0	0	0	0	0	5
Victoria Hislop	0	0	0	0	2	3	0	5
Elena Ferante	0	0	0	0	0	0	5	5

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå

Larsson og Rowling

Tabell 12.4 viser fordelingen av hvilke utenlandske roman- og novelleforfattere som er blitt lest ofte. Denne tabellen viser også at det er krim- og spenningslitteraturen som oftest blir lest, i tillegg til den eventyrlige litteraturen, også kalt Fantasy. Stig Larson, J. K. Rowling og Henning Mankell topper tabellen, to av dem svenske krimforfattere. Mens Rowling og Mankell har en ganske jevn oppslutning over tid, har Larsons popularitet slått til i de siste tre årgangene. Etter disse tre følger Ken Follet, Jan Guillou og Agatha Christie. Både Christie og en del andre har en dalende popularitet. Dette gjelder både Robert Ludlum, John Grisham, Roald Dahl og Arthur Conan Doyle. De som har kommet i den seinere perioden, i tillegg til Stig Larson, er Dan Brown, Lisa Marklund, George Martin, Victoria Hislop, Jeff Kinney og Stephanie Meyer. Elena Ferante og Jojo Mojes er med for første gang i 2016.

Tabell 12.5. Andelen som har lest høyt for barn en gjennomsnittsdag, etter kjønn, i gruppen 25-44 år og etter lesestoff. 1991-2016. Prosent

	1991	1992	1994	1997	2000	2004	2008	2012	2016
Leste i alt	9	11	12	12	14	12	12	11	11
Menn	6	8	8	9	11	10	8	8	8
Kvinner	12	15	15	15	18	14	15	14	15
25-44 år	19	23	21	22	23	19	25	23	27
Leste bok	8	10	10	11	8	8	10	9	11
Leste blad	2	2	2	3	7	4	2	1	1

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå

Alle kulturbruksundersøkelsene fra 1991 viser at rundt eller i overkant av 10 prosent leser høyt for barn en gjennomsnittsdag (tabell 12.5). Alle viser dessuten at kvinner i større grad leser for barn enn menn gjør. I aldersgruppen 25-44 år har

andelen som leser for barn vært høyest, og andelen var vært på rundt 20 prosent i alle undersøkelsene. Andelen i 2016 er noe høyere enn de tidligere åra. Forholdet mellom høytlesing fra bok og fra blad har variert noe i løpet av disse åra, men hele tiden har boklesingen dominert.

Det er, som allerede nevnt, 25-44-åringene som i størst grad leser høyt for barn. Særlig gjelder dette boklesing (tabell 12.6). Denne aktiviteten øker nokså jevnt med utdanning. Særlig er det andelen som leser bøker for barn som øker med utdanning.

Tabell 12.6. Andelen som har lest høyt for barn en gjennomsnittsdag i alt og i bok eller blad, etter alder og utdanning. 2016. Prosent

	9-15 år	16-24 år	25-44 år	45-66 år	67-79 år	Ungdoms-skole	Videre-gående	Universitet/høgskole, Kort	Universitet/høgskole, lang
Leste i alt	3	3	27	6	4	5	9	20	20
Leste bok	3	3	26	6	3	5	9	18	20
Leste blad	0	0	1	0	1	0	0	2	1

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsen 2016, Statistisk sentralbyrå

Tabell 12.7 viser at personer i alle familiefaser leser høyt fra bøker for barn. Ikke uventet er andelen størst blant de om lever i par med barn fra 0-6 år. Vi kan si at halvparten av dem leser høyt for barn i løpet av et døgn. I hovedsak leser de fra bøker, i mye mindre grad fra blader.

Tabell 12.7. Andelen som har lest høyt for barn en gjennomsnittsdag i alt og i bok eller blad, etter familiefase. 2016. Prosent

	9-24 år hos foreldre	Enslige ellers 9-44 år	Enslige 45-79 år	Enslige forsørgere	Par med barn 0-6 år	Par med barn 7-17 år	Par 16-44 år uten barn	Par 45-79 år uten barn
Leste i alt	3	5	3	26	50	16	4	3
Leste bok	3	4	3	26	49	15	4	3
Leste blad	0	1	0	2	2	1	0	0

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsen 2016, Statistisk sentralbyrå

Tabell 12.8 viser hvilke bøker man har lest en gjennomsnittsdag når man har lest for barn i perioden fra 1994 til 2016. Walt Disneys barnebøker ligger øverst på tabellen. Dette er enkle versjoner av barnebøker, gjerne med utgangspunkt i Disneys tegnefilmer, eller fortellinger fra Disneys tegneserieverden.

Tabell 12.8. Antall som har lest høyt for barn, etter forfatter eller bokserie. 1994-2016. Minst 4 lesere totalt.

	1994	1997	2000	2004	2008	2012	2016	Sammenlagt
Walt Disney-bøker	12	23	12	9	3	7	4	70
Astrid Lindgren	15	12	6	7	9	9	5	63
Torbjørn Egner	12	8	7	11	3	5	5	51
Anne Cath. Vestly	12	5	3	3	3	1	3	30
Asbjørnsen og Moe	5	5	1	3	1	5	3	23
Tove Janson	8	4	2	0	3	0	0	17
A. A. Milne (Ole Brumm)	3	2	4	3	3	0	1	16
Gunilla Bergström	2	4	2	1	2	2	2	15
Alf Prøysen	0	2	4	2	0	2	4	14
J. K. Rowling	0	0	1	4	2	1	4	12
Eric Hill	0	2	2	2	3	1	1	11
Gunilla Wolde (Emma-bøkene)	4	1	2	3	1	0	0	11
Roald Dahl	2	0	1	2	0	2	6	11
H. C. Andersen	4	1	0	0	1	2	1	9
Postmann Pat	4	3	0	0	0	0	0	7
Jostein Gaarder	1	3	2	0	0	0	0	6
Kari Grossmann	0	0	0	0	2	3	1	6
Elsa Beskow	1	0	0	3	0	1	0	5
L. Lee Hope (Bobsey-barna)	3	0	0	1	0	0	1	5
Sesam Stasjon	0	4	0	0	0	0	0	4

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå

Lindgren og Egner

Den enkeltforfatteren som ligger høyest på tabellen er Astrid Lindgren, fulgt av Torbjørn Egner. Disse to har solid oppslutning i alle de sju åra vi har målinger for, selv om begge forfatterne har hatt noe synkende oppslutning. Det samme gjelder Anne Cath. Vestly, som ligger på fjerdeplassen.

Tabellen bærer også ellers preg av moderne nordisk barnelitteratur, men også klassisk barne- og eventyrlitteratur som Asbjørnsen og Moe, H. C. Andersen og Elsa Beskow og dessuten barneTV-serier.

13. Medier i gammel og ny drakt

Flere tradisjonelle medier har i større eller mindre grad fått føle konkurranse fra lignende eller tilsvarende tilbud gjennom Internett. Dette gjelder både aviser, bøker, filmmedier og lydmedier. Her skal vi se på hvilke medier som har fått stor konkurranse og hvilke som foreløpig har fått liten konkurranse via nettet.

Klar overgang fra papiravis til nettavis

Det mediet som muligens har merket størst konkurranse er papiravisene. På begynnelsen av 1990-tallet var papiravisen det mest dominerende massemediet, men en daglig andel lesere på 84-85 prosent. Tabell 13.1 viser at andelen lesere per dag var på 72 prosent i 2007 og helt nede på 39 prosent i 2016. Avisenes nettsider har derimot økt sin andel fra 24 prosent i 2007 til 56 prosent i 2016. Nettavisene har altså passert papiravisene i andelen brukere per dag. Den totale andel som enten leser papiraviser eller nettaviser har for øvrig gått nedover. Mens den var på 81 prosent i 2007 var den på 73 prosent i 2016 (Vaage 2017a).

I alle aldersgrupper har det vært nedgang i andelen som leser papiraviser og økning i lesingen av nettavisene. Overføring av avislesing fra papiravis til nettavis ser vi særlig blant unge og unge voksne. I 2016 var det blant 25-44-åringene en andel på 28 prosent som hadde lest papiravis en gjennomsnittsdag. Andelen som hadde lest en papiravis på nett var på 71 prosent.

Tabell 13.1. Andel som har lest papiravis nettavis, papirbok og e-bok en gjennomsnittsdag, alle og etter alder. 2007, 2012 og 2016. Prosent

	Avis						Bok					
	Papiravis			Nettavis			Papirbok			E-bok		
	2007	2012	2016	2007	2012	2016	2007	2012	2016	2007	2012	2016
Alle	72	55	39	34	49	56	23	25	25	.	1	2
9-15 år	40	21	8	14	21	16	27	37	33	.	1	0
16-24 år	53	30	15	50	65	58	18	17	16	.	1	1
25-44 år	71	49	28	49	65	71	22	23	19	.	1	3
45-66 år	88	73	56	27	45	61	24	26	26	.	1	3
67-79 år	90	83	73	8	25	34	22	30	39	.	0	1

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå

Ingen nedgang i papirboklesingen

På bokfronten har det ikke vært noen endring på linje med det som har skjedd med avisene. Andelen papirboklesere har holdt seg rundt eller i underkant av 25 prosent i de seinere åra. Den har derfor ikke blitt påvirket av at elektroniske bøker har kommet på markedet. I 2016 hadde slike bøker en leserandel på bare 2 prosent. Ikke for noen av aldersgruppene er det mulig å peke på at e-bøkene har hatt noen negativ innvirkning på andelen papirboklesere. For eldre har det derimot vært en økning i andelen som leser papirbøker i løpet av en dag.

Fra DVD til strømming

Vi har de siste åra sett en nedgang i TV-seing, det vil si såkalt lineær seing, som betyr at man følger TV-kanalenes programsendinger. Noe av årsaken til nedgangen i andelen som ser på TV kan vi muligens finne i tabell 12.2. Den viser at det har vært en betydelig økning i andelen som ser på strømmete betalte videofiler, slik som tilbudet fra Netflix og HBO. Andelen som ser på DVD- og Bluray-filmer har derimot gått betydelig ned. Denne overgangen fra videofilmer til strømmete filer gjelder helst barn, unge og yngre voksne. Overgangen ser også ut å ha ført til at andelen som ser på video/film-medier har økt, fra 12-15 prosent for et tre-fire år siden til godt over 20 prosent i 2016 (Vaage 2017a).

Tallene for 2016 viser at blant dem som har sett på strømmete betalte filer via internett, slik som Netflix og HBO i løpet av dagen, har 66 prosent sett på TV samme dag. Blant dem som ikke har sett på strømmete filer har 67 prosent sett på TV. Dette viser at seing på filmer/serier på Internett i liten grad begrenser TV-seingen. I tillegg er det slik at de som ikke så på strømmete betalte internettfiler i

gjennomsnitt brukte 2 timer og 49 minutter på TV-seing samme dag. De som hadde sett på slike strømmete filer bruke 2 timer og 60 minutter på TV-seing. Denne forskjellen er altså heller ikke så stor. I 2015 var forskjellen større (Vaage 2016). Dette kan muligens tyde på at tilbud som Netflix og HBO ikke lenger har nyhetens interesse og at TV-sendingene har fått mange seere tilbake.

Tabell 13.2. Andel som har sett på DVD/Bluray-filmer og strømmet betalte videofiler, har hørt på CD-plater og strømmete lydfiler på nett en gjennomsnittsdag, alle og etter alder. 2007, 2012 og 2016. Prosent.

	Video-/filmmedier						Lydmedier					
	DVD/Bluray-filmer			Strømmet betalt videofil			CD-plater			Strømmet nettfil		
	2007	2012	2016	2007	2012	2016	2007	2012	2016	2007	2012	2016
Alle	8	6	2	.	1	18	27	14	5	.	19	26
9-15 år	16	8	2	.	2	26	27	11	3	.	31	35
16-24 år	20	12	3	.	3	37	40	16	2	.	49	57
25-44 år	9	8	2	.	2	24	32	17	5	.	20	36
45-66 år	2	2	1	.	0	9	23	14	5	.	6	10
67-79 år	0	0	1	.	0	1	11	10	7	.	1	1

Kilde: Kultur- og mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå

Tabell 13.2 viser også at lytting til CD-plater har sunket de siste 10 åra, mens andelen som har lyttet til strømmete nettfiler har økt omtrent tilsvarende i samme periode. Det er særlig blant 16-24-åringene at denne omstillingen har vært stor, men den er betydelig også for 9-15-åringene og 25-44-åringene. Likevel har ikke lytting til lydmedier totalt forandret seg så mye. Andelen som hadde hørt på lydmedier var 43 prosent i 2007, 40 prosent i 2012 og 37 prosent i 2016.

I 2016-undersøkelsen ble det stilt spørsmål om hvilken kilde man bruker mest til avislesing. Tabell 13.3 viser hva folk svarte. Av de fire alternativene var det papiravisene som var viktigste kilde for flest. Men siden de tre andre alternativene er nettaviser, var det to av tre som nevnte det. Fra 2015 til 2016 har smarttelefonen økt i forhold til nettavis på PC, 34 prosent mot 25 prosent. Nettbrett fikk i 2016 11 prosent av svarene og ble dermed minst brukt.

Tabell 13.3. Andel med papiravis, nettavis på PC, nettavis på nettbrett eller nettavis på smarttelefon som mest brukte kilde til avislesing, alle 2015 og 2016 og etter kjønn, alder, utdanning og bosted. 2016. Prosent

	Papiravis	Nettavis på PC	Nettavis på nettbrett	Nettavis på smarttelefon	Antall svar
2015	33	28	12	27	1822
2016	30	25	11	34	1894
Menn	24	31	11	35	937
Kvinner	36	19	12	33	957
9-12 år	51	19	11	19	179
13-15 år	15	27	9	50	137
16-19 år	10	36	5	49	139
20-24 år	9	33	3	56	135
25-34 år	4	27	5	65	226
35-44 år	14	26	14	46	281
45-54 år	24	29	20	27	287
55-66 år	51	24	14	11	265
67-79 år	78	8	11	3	245
Ungdomsskole	28	29	8	35	326
Videregående skole	35	22	12	30	607
Universitet/høgsk., kort	25	24	12	38	449
Universitet/høgsk., lang	24	31	14	31	163
Tettbygd 100 000 el. mer	24	27	11	38	427
Tettbygd 20 000 – 99 000	27	26	13	34	428
Tettbygd under 20 000	32	24	12	32	542
Spredtbygd	34	24	10	32	424

Kilde: Mediebruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå

Kvinnene velger i noe større grad papiraviser som mest brukte kilde til avislesing enn menn gjør, mens menn i større grad enn kvinner velger nettaviser på PC. Ellers er fordelingen nokså lik mellom kjønnene.

De unge er størst brukere av PC og smarttelefon til avislesing

De yngste, men i særlig grad de eldste, har avis på papir som viktigste kilde. Unge og unge voksne velger i særlig grad å lese nettavis på PC og i svært liten grad avislesing på nettbrett. Det er også de unge og de unge voksne som helst bruker smarttelefon som viktigste aviskilde. Bare 3 prosent av de eldste har nettavis på smarttelefon som viktigste kilde til avislesing.

Det er ikke stor forskjell mellom personer i ulike utdanningsgrupper når det gjelder hva som er viktigste kilde til avislesing. Personer som bor i små tettsteder og i spredtbygde strøk er de som i størst grad bruker papiravis som mest brukte aviskilde. Dette kan ha sammenheng med at lokalaviser i stor grad har beholdt en relativt stabil leserandel i motsetning til de større distriktsavisene og de landsdekkende avisene.

Referanser

Kulturstatistikk 2016, Statistiske analyser nr. 156, Statistisk sentralbyrå 2017

Vaage, Odd Frank: Kultur- og fritidsaktiviteter. Om idrett og friluftsliv, musikk, lesing og andre kulturaktiviteter. Statistiske analyser 38. Statistisk sentralbyrå 2000

Vaage, Odd Frank: Kultur- og mediebruk i forandring. Statistiske analyser 95. Statistisk sentralbyrå 2007

Vaage, Odd Frank: Kulturvaner 1991-2015. Resultater fra kultur- og mediebruksundersøkelsene de siste 25 år. Statistiske analyser 147. Statistisk sentralbyrå 2016

Vaage, Odd Frank: Norsk mediebarometer 2015. Statistiske analyser 146. Statistisk sentralbyrå 2016

Vaage, Odd Frank: Norsk mediebarometer 2016. Statistiske analyser 152. Statistisk sentralbyrå 2017a

Vaage, Odd Frank: Norsk kulturbarometer 2016. Statistiske analyser 153. Statistisk sentralbyrå 2017b

Tabellregister

Tabell 1.1.	Brutto utvalgsstørrelse, svarprosent og nettoutvalgsstørrelse i Kultur- og mediebruksundersøkelsene 1991-2016 og Mediebruksundersøkelsen 2015.....	8
Tabell 1.2.	Standardfeil i prosentpoeng for observerte prosentandeler ved ulike utvalgsstørrelser, for enkelt tilfeldig utvalg.....	10
Tabell 2.1.	Gjennomsnittlig alder for alle 9-79 år, for kulturbruk totalt og for dem som har brukt ulike kulturtilbud siste 12 måneder. 1991-2016.....	12
Tabell 2.2.	Andelen som har brukt ulike kulturtilbud siste 12 måneder, etter utdanning i ulike aldersgrupper. 2016. Prosent.....	13
Tabell 2.3.	Andelen som har brukt ulike kulturtilbud siste 12 måneder, etter husholdningsinntekt delt opp i kvartiler. 1991, 1997, 2004, 2012 og 2016. Prosent...	14
Tabell 2.4.	Andel som har brukt ulike kulturtilbud siste 12 måneder, etter kombinasjon av utdanning og husholdningsinntekt. Alder 16-79 år. 2016. Prosent.....	14
Tabell 2.5.	Andelen som har brukt ulike kulturtilbud siste 12 måneder, etter bosted. 1991, 1997, 2004, 2012 og 2016. Prosent.....	15
Tabell 3.1.	Andel som har vært på ulike typer kulturtilbud i utlandet siste 12 måneder. 1991, 2000, 2004, 2008, 2012 og 2016. Prosent.....	16
Tabell 3.3.	Andel som har vært på ulike typer kulturtilbud i utlandet siste 12 måneder, etter kjønn og alder. 2016. Prosent.....	16
Tabell 3.4.	Andel som har vært på ulike typer kulturtilbud i utlandet siste 12 måneder, etter bosted. 2016. Prosent.....	17
Tabell 3.5.	Andel som har brukt tilsvarende tilbud i Norge, etter om de har brukt tilbudet i utlandet. Blant dem som har vært i utlandet siste 12 måneder. 2016. Prosent.....	17
Tabell 4.1.	Andel som har vansker med å besøke og å delta aktivt i kulturarrangementer på grunn av varige helseproblemer, alle og etter kjønn og alder. 2016. Prosent.....	18
Tabell 4.2.	Andel som har vansker med å besøke og å delta aktivt i kulturarrangementer på grunn av varige helseproblemer, etter bosted. 2016. Prosent.....	18
Tabell 4.3.	Prosentandel som har besøkt ulike kulturtilbud siste 12 måneder og antall besøk, etter om de har vansker med å besøke kulturarrangementer på grunn av varige helseproblemer. Alder 9-79 år. 2016.....	18
Tabell 5.1.	Andel som var på ulike type filmer sist de var på kino. 1991-2016. Prosent..	20
Tabell 5.2.	Andel som var på ulike type filmer sist de var på kino, etter kjønn. 1991-2016. Prosent.....	20
Tabell 5.3.	Andel av videoseerne som så på ulike VHS/DVD-filmer en gjennomsnittsdag. 1991-2016, etter kjønn og alder 2016. Prosent.....	21
Tabell 5.4.	Produksjonsland for den kinofilmen som er sett sist blant dem som har vært på kino siste 12 måneder. 1991-2016. Prosent.....	22
Tabell 5.5.	Produksjonsland for filmer sett på video/DVD en gjennomsnittsdag, 2008, 2012 og 2016 og etter kjønn og alder 2016. Prosent.....	22
Tabell 5.6.	Sensurerte langfilmer ved Statens filmtilsyn, etter produksjonsland. 1997, 2000, 2004, 2008, 2012 og 2016. Prosent.....	23
Tabell 5.7.	Produksjonsland for den kinofilmen som er sett sist, etter kjønn, alder, utdanning og bosted. 2016. Prosent.....	23
Tabell 5.8.	Andelen som har sett film, TV eller videoklipp på Internett en gjennomsnittsdag. 2007-2016. Prosent.....	24
Tabell 5.9.	Andelen som har sett på ulike nettsteder blant dem som har sett på film, TV eller videoklipp på Internett en gjennomsnittsdag. 2008-2016. Prosent ...	24
Tabell 5.10.	Andelen som har sett på ulike nettsteder blant dem som har sett på film, TV eller videoklipp på Internett en gjennomsnittsdag, etter kjønn og alder. 2016. Prosent.....	25
Tabell 6.1.	Andel som var i ulike lokaler sist de var på teater, musikal eller revy, totalt og etter kjønn og alder, blant personer som har vært på teater siste 12 måneder. 2016. Prosent.....	26
Tabell 6.2.	Andel som var i ulike lokaler sist de var på teater, musikal eller revy etter landsdel, blant personer som har vært på teater siste 12 måneder. 2016. Prosent.....	27
Tabell 6.3.	Andel som var i ulike lokaler sist de var på teater, musikal eller revy etter bosted, blant personer som har vært på teater siste 12 måneder. 2016. Prosent.....	27
Tabell 7.1.	Andel av lytterne som lyttet til ulike typer musikk på plate/kassett/CD/MP3/lydfiler. 1994, 1997, 2000, 2004, 2008, 2012 og 2016 og etter kjønn og alder 2016. Prosent.....	29
Tabell 7.2.	Andel av dem som hører på radio en gjennomsnittsdag som hører på ulike musikkprogram. 1991-2016. Prosent.....	29

Tabell 8.1.	Prosentandel som har lånt bøker på folkebibliotek siste 12 måneder, antall bøker lånt blant alle. 1994-2016.	30
Tabell 8.2.	Prosentandel og antall lån av papirbøker, e-bøker og CD/film/lydbok på bibliotek siste 12 måneder 1994-2016, alle og etter kjønn og alder 2016.....	31
Tabell 8.3.	Prosentandel og antall lån av papirbøker, e-bøker og CD/film/lydbok på bibliotek siste 12 måneder, alle som har vært på bibliotek siste 12 måneder og etter kjønn. 2016.....	32
Tabell 9.1.	Andel som var på ulike typer arrangement sist de var på idrettsarrangement, alle og etter kjønn. 1991-2016. Prosent.....	33
Tabell 9.2.	Andel som var på ulike arrangement sist de var på idrettsarrangement, alle og etter kjønn. 1991-2016. Prosent.....	34
Tabell 9.3.	Andel som var på ulike arrangement sist de var på idrettsarrangement, etter alder og bosted. 2016. Prosent.....	35
Tabell 10.1.	Andel som kan spille instrument, alle og etter kjønn og alder. 1991-2016. Prosent	36
Tabell 10.2.	Andel av befolkningen som spiller ulike instrumenter 1994-2016, og etter kjønn og alder 2016. Prosent.....	38
Tabell 10.3.	Andelen som er med i ulike kor, orkester, sang- eller musikkgrupper, blant dem som er aktive i en eller annen gruppe. 1991-2016. Prosent.....	39
Tabell 10.4.	Andelen som er med i ulike kor, orkester, sang- eller musikkgrupper, etter kjønn, blant dem som er aktive i en eller annen gruppe. 2004, 2008, 2012 og 2016. Prosent.....	40
Tabell 10.5.	Andelen som driver aktivt med dans, amatørteater/revygrupper og billedkunst/kunsthåndverk på fritiden. 1991- 2012. Prosent.....	40
Tabell 10.6.	Andelen som driver aktivt med dans, amatørteater/revygrupper og billedkunst/kunsthåndverk på fritiden. 1991- 2016. Prosent.....	41
Tabell 10.7.	Andelen blant dem som driver aktivt med ulike egne kulturaktiviteter som får dette organisert gjennom den kommunale musikk- og kulturskolen. 9-19 år. 2004, 2008, 2012 og 2016. Prosent.....	41
Tabell 10.8.	Andel som i løpet av de siste to åra har vært aktiv deltaker i et idrettsarrangement, etter kjønn. 1991-2016. Prosent.....	42
Tabell 10.9.	Andel som i løpet av de siste to åra har vært aktiv deltaker i et idrettsarrangement, etter kjønn/alder og bosted. 1991-2016. Prosent.....	42
Tabell 10.10.	Andel som har deltatt i ulike typer idrettsgrener sist de deltok på idrettsarrangement ¹ , etter kjønn. 1991-2016. Prosent	43
Tabell 10.11.	Andel som har deltatt i ulike typer idrettsgrener sist de deltok på idrettsarrangement, etter alder. 2016. Prosent	44
Tabell 10.12.	Type arrangement blant dem som har vært aktiv deltaker i et idrettsarrangement siste to år, etter kjønn. 1994-2016. Prosent.....	44
Tabell 10.13.	Type arrangement blant dem som har vært aktive deltakere i et idrettsarrangement siste to år, etter alder. 2016. Prosent.....	45
Tabell 11.1.	Interesse for å bruke ulike medier. 2008, 2012 og 2016. Prosent	46
Tabell 11.2.	Interesse for å bruke ulike medier, etter kjønn. 2016. Prosent.....	47
Tabell 11.3.	Interesse for å bruke ulike medier, etter alder. 2016. Prosent	47
Tabell 11.4.	Interesse for å bruke ulike medier, etter utdanning. 2016. Prosent.....	47
Tabell 12.1.	Hvordan man har skaffet seg bok man leser, 1991-2016 og etter kjønn og alder 2016. Prosent.....	48
Tabell 12.2.	Bokas originalspråk og hva slags språk boka ble lest på, 1994-2016 og etter kjønn og alder 2016. Prosent.....	49
Tabell 12.3.	Antall boklesere fordelt på norske roman- og novelleforfattere. 1994-2016. Minst 5 lesere totalt.....	50
Tabell 12.4.	Antall boklesere fordelt på utenlandske roman- og novelleforfattere. 1994-2016. Minst 5 lesere totalt.....	51
Tabell 12.5.	Andelen som har lest høyt for barn en gjennomsnittsdag, etter kjønn, i gruppen 25-44 år og etter lesestoff. 1991-2016. Prosent.....	51
Tabell 12.6.	Andelen som har lest høyt for barn en gjennomsnittsdag i alt og i bok eller blad, etter alder og utdanning. 2016. Prosent	52
Tabell 12.7.	Andelen som har lest høyt for barn en gjennomsnittsdag i alt og i bok eller blad, etter familiefase. 2016. Prosent.....	52
Tabell 12.8.	Antall som har lest høyt for barn, etter forfatter eller bokserie. 1994-2016. Minst 4 lesere totalt.....	52
Tabell 13.1.	Andel som har lest papiravis nettavis, papirbok og e-bok en gjennomsnittsdag, alle og etter alder. 2007, 2012 og 2016. Prosent.....	54
Tabell 13.2.	Andel som har sett på DVD/Bluray-filmer og strømmet betalte videofiler, har hørt på CD-plater og strømmete lydfiler på nett en gjennomsnittsdag, alle og etter alder. 2007, 2012 og 2016. Prosent	55
Tabell 13.3.	Andel med papiravis, nettavis på PC, nettavis på nettbrett eller nettavis på smarttelefon som mest brukte kilde til avislesing, alle 2015 og 2016 og etter kjønn, alder, utdanning og bosted. 2016. Prosent	55

Statistisk sentralbyrå

Postadresse:
Postboks 8131 Dep
NO-0033 Oslo

Besøksadresse:
Akersveien 26, Oslo
Oterveien 23, Kongsvinger

E-post: ssb@ssb.no
Internett: www.ssb.no
Telefon: 62 88 50 00

ISBN 978-82-537-9710-6 (trykt)
ISBN 978-82-537-9711-3 (elektronisk)
ISSN 0806-2056

